

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 23.

Torsdagen den 3 april.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och den 31 nästlidna mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 186, angående inrättande av en statlig lånefond för byggande av skogsvägar (skogsvägslånefonden);
nr 187, angående ytterligare anslagsmedel för nytt utsjölovningsfartyg m. m.;
och
nr 188, angående bidrag till avlöande av mejerikonsulenter m. m.

Dessa propositioner remitterades genast, propositionerna nr 186 och 188 till jordbruksutskottet samt propositionen nr 187 till statsutskottet.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr **Hansson** i Vännäsby har till mig riktat frågan, huruvida jag vore villig undersöka möjligheterna i nuvarande läge för en utökad järnvägstransport av oemballerade gengaskol från Norrland till mellersta Sverige och, om sådana möjligheter föreläge, medverka till deras realiserande. Herr **Hansson** har vidare frågat, om jag, därest någon transportökning i ifrågavarande avseende icke visade sig genomförbar, vore villig vidtaga andra åtgärder av i interpellationen närmare antytt slag, som vore ägnade att möjliggöra järnvägstransport söderut av i Norrland framställda gengaskol, vilka i annat fall kunde bli odugliga och därigenom åsamka producenterna stora ekonomiska förluster.

Såsom svar å interpellationen får jag anföra följande:

Järnvägstransporten av träkol sker i särskilda s. k. träkolvagnar. Statens järnvägar ha till sitt förfogande 1,234 dylika vagnar, vilka för närvarande helt användas för transport av träkol.

Under det föregående årets sista månader kunde alla vagnbeställningar för träkol tillgodoses utan större svårigheter och utan annan olägenhet för trafikanterna, än att de ibland fingo vänta någon dag på vagnutdelning. Då den sedvanliga ökningen av transporterna av industriträkol i mitten av januari månad satte in, trädde i tillämpning en av järnvägsstyrelsen i samråd med trafikkommissionen fastställd plan för fördelning av tillgängliga vagnar mellan transporter av industriträkol och gengaskol. Enligt denna plan skall, såsom

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

interpellanten anför, av den för lastning för varje dag tillgängliga parken av träkolvagnar 80 % utlämnas för industriträkol och 20 % för gengaskol.

Den sålunda fastställda fördelningen av transportmöjligheterna synes icke ha framkallat några svårigheter för gengasdriftens bränsleförsörjning. Tillgången på kol för denna drift torde för närvarande avsevärt överstiga den löpande konsumtionens behov. Däremot kan den angivna vagnfördelningen ha medfört, att vissa partier träkol, som av tillverkarna avsetts för gengasdrift, fått uppläggas vid avsändningsstationerna i väntan på transportlägenhet. På grund av den nedfuktning av kolen, som äger rum vid lagring utomhus, uppstår utan tvivel viss risk för kolens försämring. Denna olägenhet torde dock icke kunna avhjälpas enbart genom en ökad vagnutdelning för transporter av gengaskol. Trots de begränsade transportmöjligheterna torde nämligen under innevarande år större mängder träkol ha kunnat levereras till mottagare i landets centrala delar än vad dessa förmått avyttra för gengasdriftens löpande behov eller upplägga i lager. Köparna av gengaskol sakna nämligen, enligt vad det upplysts mig, i allmänhet möjlighet att lagra kol vid krossarna. Enligt uppgift från järnvägsstyrelsen ha mottagare av med lösa gengaskol lastade vagnar därför i vissa fall låtit vagnarna stå olossade ett eller flera dygn utöver den fastställda lossningsfristen. Detta förhållande har särskilt iakttagits beträffande transporter till Jönköping, Stockholm och Sundsvall. En ökad utdelning av järnvägsvagnar för transport av gengaskol, som interpellanten föreslagit, skulle uppenbarligen medföra ännu långsammare lossning med en ytterligare ökning av vagnarnas omloppstid som följd.

Däremot föreligger för järnbrukens vidkommande ett betydande behov av träkol, som inte kunnat tillfredsställas. Såväl industri- som bränslekommissionerna hava framhållit, att järnbrukens träkolförsörjning under den gångna delen av året varit knapp. Det lär t. o. m. på sina ställen ha mött svårigheter att hålla vissa hyttor i gång. Järnbruken äga dessutom möjligheter att lagra avsevärda mängder träkol i härför avsedda kolhus, vilka möjligheter sålunda icke kunnat fullt utnyttjas.

Enligt vad industrikommissionen meddelat torde järnbrukens kolköpsorganisationer i nuvarande försörjningsläge vara villiga att till gällande riktpriiser inköpa även sådana träkol som på grund av nedfuktning blivit oanvändbara som gengaskol, därest inblandningen av lövkol ej är alltför stor. Järnbruken kunna enligt uppgift taga emot betydligt mera träkol än vad som för närvarande erbjuds dem till nyssnämnda priser.

Man torde kunna räkna med att gengasdriften genom förnyade inköp i samband med värkolning och genom en undan för undan ökad kolognsdrift kan erhålla kompensation för de kvantiteter träkol, som för närvarande enligt vad jag nyss anförde helst bör försäljas till industrien. Svenska gengasaktiebolaget har enligt vad bolaget uppgivit träffat avtal med vissa järnbruk om att bruken i nödig utsträckning i sina lagerhus mottaga av bolaget inköpta milkol och senare vid behov lämna bolaget ersättning i form av ugnskol.

I detta sammanhang vill jag meddela, att enligt uppgift från industrikommissionen arbete för närvarande pågår för konstruktion av torkar för gengaskol. Kommissionen har meddelat, att denna fråga snart torde vara löst på ett tillfredsställande sätt. I så fall synas även svårt nedfuktade kol kunna användas för det avsedda ändamålet, varför producenterna ej skulle löpa fara att se det ekonomiska resultatet av sitt arbete förstört.

Interpellanten har såsom en annan utväg framhållit anordnande av fasta eller flyttbara anläggningar vid lastningsstationerna för krossning av kolen, varefter kolen kunde transporteras i säckar i vanliga godsvagnar. Bränslekommissionen, som avstyrkt såväl fasta som flyttbara krossanläggningar, har fram-

Svar på interpellation. (Forts.)

hållit, att fasta krossar, om de skola placeras vid avsändningsstationerna, måste dimensioneras för en avsevärt större sammanlagd kapacitet än som annars vore erforderlig, enär krossningen här endast skulle kunna ske under en mindre del av året. Flyttbara krossverk förutsatte enligt kommissionen en i detalj planerad tillförsel av gengaskol till lastningsstationerna och en mera ingående kännedom om de planerade kolleveranserna än som vore praktiskt möjligt att genomföra. Svenska gengasaktiebolaget har uppgivit, att tillverkning och paketering av bilkol vid avsändningsstationerna i Norrland vore utesluten. De bilkol, som föras i öppna marknaden, bestå enligt bolaget till största delen av s. k. blandkol, innehållande barr- och lövkol i bestämda proportioner. Tillverkningen härav förutsatte tekniska anordningar, som knappast vore möjliga vid ambulerande kolkrossar. Vidare skulle en sådan tillverkning förutsätta ett samarbete mellan ägare till kolpartier av olika trädslag, som måste anses uteslutet. De skäl, som bränslekommissionen och nyssnämnda bolag sålunda anfört emot anordnande av krossning av kolen vid lastningsplatserna, synas mig vara av den styrka, att den av interpellanten föreslagna utvägen icke bör tillgripas, i varje fall icke på statens initiativ. Ett arrangemang med fasta krossar skulle därjämte fordra omfattande lagringslokaler för råkolen. Någon omedelbar verkan skulle således härigenom icke uppkomma.

Med hänsyn till anförda omständigheter synes mig i rådande läge anledning icke föreligga till några åtgärder i av interpellanten angiven riktning.

Härefter yttrade:

Herr Hansson i Vännäsby: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar, som han givit på min interpellation, och för den möda han nedlagt på att söka lösa de av mig påtalade svårigheterna. Tyvär måste jag ändå säga, att innehållet var föga uppmuntrande eller löftesrikt.

För den som har kännedom om träkolsproduktionen står det klart, att kolningens omfattning bestämmas av de priser man kan erhålla under höstmånaderna, då kontrakten huvudsakligen avslutas. Den senaste hösten var det stort behov av gengaskol och det betalades bra priser för kol, som skulle levereras under 1941. Det kan väl då knappast förvåna, att produktionen blev mycket omfattande.

I sitt svar säger herr statsrådet, att tillgången på träkol, och särskilt på gengaskol, för närvarande torde avsevärt överstiga det löpande behovet. Det torde ju även vara så, att behovet av träkol för närvarande är oerhört mycket större än under fredsåren. Under sådana förhållanden är det knappast förvånansvärt, att den tillgängliga mängden lastvagnar inte räcker för att transportera träkolen.

När producenterna av gengaskol i min hemort meddelade, att stora svårigheter rådde med att ordna transporten av gengaskol med järnväg, och jag samtidigt fick klart för mig vilka stora värden som riskerades, ansåg jag det nödvändigt att göra en framstöt här i riksdagen. De belopp, som det här är fråga om, äro stora i och för sig, och för dessa människor uppe i Norrlands skogstrakter äro de mycket betydande. De undersökningar jag själv gjort ha bekräftat mina sagesmäns uppgifter, och jag måste konstatera, att antalet kollastvagnar icke är tillräckligt under tider, då träkolskonsumtionen ökats så avsevärt som nu skett.

Jag har naturligtvis icke haft möjlighet att erhålla uppgift om storleken av samtliga de partier gengaskol, som äro avsedda att fraktas per järnväg från Norrland till huvudstaden och landets mellersta delar. Men jag kan näm-

Svar på interpellation. (Forts.)

na, att en enda firma, som gjort upp om leverans från de två nordligaste länen till Stockholm, kontrakterat ej mindre än 135,000 läster för leverans före den 1 juli i år. Detta betyder, att det är fråga om icke mindre än 2,700,000 hektoliter gengaskol, och det torde vara betydelsefullt att ha beredskapslager av denna omfattning i huvudstaden. En stor del av denna mycket betydande kvantitet gengaskol ligger nu framkörd till olika järnvägsstationer i Norrland och förvaras där under bar himmel. De som framställt all denna kol längta helt naturligt efter att få den forslad till köparna och att erhålla sina likvider.

Jag har gjort en beräkning av det antal kolvagnar, som skulle behövas för att transportera endast detta parti, som jag här nyss angav, och kom till den förbluffande slutsatsen, att det skulle behövas ett mindre tågsätt med minst ett 40-tal vagnar om dagen fram till den 1 juli i år.

Detta svåra transportproblem måste om möjligt lösas. Nödvändigheten därav framstår synnerligen klart, om man ser efter vilka värden det här gäller. Efter ett pris av 35 kronor per läst skulle hela leveransen redan i partipris röra sig om en sammanlagd summa av nära 5 miljoner kronor, ett oerhört betydande belopp för producenterna däruppe. Den firma, som kontrakterat dessa betydande kolkvantiteter, har i sin tur utfäst sig att oavkortat leverera dem till Svenska gengasbolaget. Det vore ju högst förbluffande, om detta på statligt initiativ tillkomna bolag för gengasdriftens omhuldande hade kontrakterat gengaskol, som sedermera icke skulle behövas.

Jag skulle vidare kunna illustrera läget genom att ta en bild från en av S. J:s stationer i övre Norrland — jag tar som exempel en station som heter Norrfors. Där ligger just nu, enligt vad man uppgivit för mig, ett 90-tal vagnslaster gengaskol i snödrivorna i väntan på befaktning. Transporten därifrån sker med någon enstaka vagn om dagen, varför det kan dröja ett helt kvartal, innan kolen äro borttransporterade. Det blir sannerligen inte roligt att om någon månad se dem simma omkring under snösmältningen.

Det som gör mig upprörd och ledsen är att det rör sig om så stora värden för dessa människor. Om kolen fördärvas genom fukt, bli de icke mycket värda, och jag tror inte heller att de bli så särskilt användbara och värdefulla efter en torkning i de ugnar, som hålla på att konstrueras.

Herr statsrådet påpekade att kolvagnar ibland fått stå kvar några dagar utan att lossas. Jag har inhämtat, att detta berott på att gengasbolaget icke tillräckligt snabbt undanskaffat de lager, som t. ex. legat hos den firma, som lämnat mig uppgifter om dessa förhållanden. Det har därför vid vissa tillfällen uppstått en stockning, som i yttersta hand berott på gengasbolaget.

Herr statsrådet hänvisar vidare till möjligheten att överlåta vissa kolpartier — även blötskadade gengaskol — till järnbruken. Dessa skulle ha större lagringsmöjligheter och äro för övrigt villiga att övertaga betydande mängder sådana kol. Gott och väl, kan man säga om denna hänvisning. Men jag kan dock icke tänka mig, att järnbruken betala ett lika högt pris för en mer eller mindre blötskadad vara som för den prima och oskadade. Ett minus i priset blir säkerligen oundvikligt, och detta kommer, såvitt jag kan förstå, att drabba skogsbygdernas folk, som genom träget arbete framställt denna i nuvarande tid så nödvändiga vara. Uppköparna ha även sina kostnader; var de skola återvinna sitt, synes mig vara ett lösligt problem.

Om de torkugnar, som herr statsrådet omnämnde och som äro under konstruktion, vet man ännu intet. Kanske järnbruken kunna använda dessa anordningar för upptorkning av blötskadade kol. På andra platser blir säkerligen brandrisken med dessa torkugnar alltför stor.

Jag hade tänkt mig, att man åtminstone tillfälligt skulle kunna utöka

Svar på interpellation. (Forts.)

möjligheterna för järnvägstransport av träkol. Som herr statsrådet säkerligen har sig bekant, skilja sig de godsvagnar, som användas för träkolstransporter, i fråga om överbyggnaden å vagnflaket från andra öppna godsvagnar. Det synes mig vara ganska lätt att anskaffa denna överbyggnad. Den utgöres ju i stort sett endast av en skrovliknande konstruktion av stolpar och bräder. Det borde därför inte vara så omöjligt och inte heller så kostsamt att utrusta ett antal vanliga godsvagnar med sådana skrov och just nu, när behovet är så trängande, att använda dem för träkolstransporter. Anordningen kunde ju sedermera, när transportbehovet för kol nedgått, lätt plockas bort.

Herr talman! Av kommunikationsministerns svar och de utvägar han tänkt sig framgår, som sagt, att det är ganska liten tröst och hjälp att vänta. För min del måste jag säga, att jag anser Norrlands försörjningsproblem, särskilt i skogsområdena, så svåra, att man icke bör sitta med armarna i kors inför en angelägenhet som denna. Det gäller dock här uppkomsten av ett näringsfång, som kan betyda oerhört mycket för den fattiga befolkningen däruppe. Jag kan icke se någon effektivare väg än att man på ett eller annat sätt ökar transportmöjligheterna för dessa gengaskol. Vi måste nog — även ur beredskapssynpunkt — tänka oss använda träkol några år framåt, och på längre sikt räcker icke den nuvarande vagnparken för transporten av träkol.

Herr De Geer: Herr talman! Det torde vara lämpligt, att denna interpellationsdebatt kompletteras med några synpunkter även från konsumenthåll. Herr Hansson i Vännäsby har i första hand fört producenternas talan, och det förstår man; det finns intet län i vårt land, som producerar så mycket träkol som Västerbotten. Men samtidigt har han, kanske omedvetet, fört talan för en annan grupp, en uppköpargrupp, som jag inte tror det är vare sig i hans, statens järnvägars eller statsmakternas intresse att hålla om ryggen. Jag syftar på den mycket stora gruppen av tillfälliga uppköpare av träkol, vilka i spekulations syfte sökt sig ut på denna marknad.

När gengasdriften förra året bröt igenom, uppstod ett mycket stort behov av träkol, och det rådde till att börja med brist därpå. Priserna stego; man betalade först 3, sedan 4, 5 och slutligen 6 kronor per hektoliter gengaskol. Det räknades med att denna ordning skulle fortfaara, vilket resulterade i att en hel skara representanter för olika firmor for upp till Norrland och där gjorde uppköp av träkol. Många firmor, som aldrig någonsin gjort affärer med träkol och som inte alls kände till denna vara, köpte tiotusentals, ja, hundratusentals kubikmeter. I en hel del fall erlades nog det av bränslekommissionen fastställda riktpriiset 17: 50 kr. per kbm, men jag vet många fall, då producenterna fingo rätt betydande överpris. Dessa köp gjordes givetvis helt i spekulations syfte och voro inte placerade i andra hand, när de avslutades. De skedde därför att man väntade stigande priser och goda vinster.

Hur utvecklade sig sedan denna marknad? Jo, i stället för underskott blev det överskott av gengaskol. Priserna föllo undan för undan och äro nu 30—40 procent lägre än i höstas, och tendensen går fortfarande nedåt. De goda vinster, som dessa spekulanter räknat med, ha uteblivit, och i stället har det blivit förluster. De producenter, som läto locka sig av ett gott pris, sitta nu där och kunna inte få ut sitt pris.

I detta läge, med de stora mängderna gengaskol, blev fraktfrågan aktuell, och statens järnvägar genomförde en kategoriklyvning, varvid man lät 80 procent av vagnstilldelningen gå till de ordinarie träkolskonsumenterna, d. v. s. järnbruken, för transport av deras kol och endast 20 procent till transport av gengaskol. Därigenom uppstod det förhållande, som herr Hansson skildrat,

Svar på interpellation. (Forts.)

nämligen att gengaskolen i stor utsträckning inte kunnat avlastas. För min del tror jag, att det nog var ganska onödigt att statens järnvägar genomförde denna kategoriklyvning, ty alla dessa gengaskol hade i varje fall inte kunnat befraktas, då tillgången var så ofantligt mycket större än behovet. Den enda möjligheten att avsätta dessa kol, som köptes på spekulation, har blivit att sälja dem till järnbruken, och dit gå de också nu i stor utsträckning till det av bränslekommissionen fastställda priset.

Man kan förstå statens järnvägars syn på saken, men om man endast hade väntat en fjorton dagar till, skulle man nog ha kommit underfund med att gengaskoltransporterna minskat av sig själva, och att en utjämning mellan dem och järnbrukens transporter automatiskt skett.

Till ett annat år kanske man kan förebygga behovet av en sådan kategoriklyvning genom att införa högre vagnshyra för träkol. Inom statens järnvägar var man nu rädd för att en massa godsvagnar skulle bli stående olossade i städerna och användas som lagringsutrymmen, och ur den synpunkten var givetvis den fördelning, som tillämpats, fullt berättigad.

Slutresultatet av det hela blir att man fått goda lärdomar för framtiden. Detta gäller kanske icke minst producenterna uppe i Västerbotten. Det är lugnare och tryggare att hålla sig till de gamla köparna och inte för stundens vinning sälja sina produkter, som i årtal gått till järnbruken, till tillfälligt uppträdande köpare av gengaskol. Gengaskolmarknaden bör kunna tillfredsställas med den mer improviserade produktion, som äger rum i alla nyuppförda kolugnar, medan milkolen från Norrland allt fortfarande lämpligen böra gå till järnbruken.

Särskilt nyttigt har lärdomen varit för alla dessa spekulanter. Jag tror inte, att det är många som sörja över att dessa bränt fingrarna och det ordentligt på dessa affärer. Det kan också vara en nyttig lärdom för de spekulanter, som uppträda på andra marknader och i nuvarande tidsläge, med ofta uppkommande brist av olika förnödenheter, försöka spekulera i stigande priser.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! De förhållanden, som herr Hansson här påtalat när det gäller avlastningen av gengaskol från en del järnvägsstationer i Norrland, äro givetvis beklagliga. Men såvitt jag förstår, bero dessa svårigheter mer på marknadens organisation, eller snarare brist på organisation, än på transportmöjligheterna. Gengaskolmarknaden är ju i högsta grad improviserad, och det är inte att undra på att det då inte går riktigt i lås på alla håll. Gengaskoltransporterna borde kunna organiseras så, att de fördelades på en längre tid av året och inte ovillkorligen pressades in under samma tidsperiod som träkolstrakterna till järnbruken.

Herr Hansson ifrågasatte vidare, att man skulle utöka antalet vagnar, som gå i träkolstrafik. Så har också skett. Statens järnvägar har fr. o. m. denna säsong skaffat 125 nya träkolsvagnar, och dessutom ha 150 kolvagnar frigjorts, som eljest användas för transport av torv, sågspån, sågavfall o. dyl. Den för träkoltransporterna tillgängliga vagnparken har alltså för säsongen ökat med 275 enheter.

När det rekommenderas att taga flera vagnar i anspråk för träkoltransporter, får man dock komma ihåg att vagnarna skola tagas någonstans, och att bristen på godsvagnar, i synnerhet öppna sådana, under hela vintern varit mycket stor, vilket gjort, att en avvägning varit nödvändig även ur folkushällets synpunkter. Obestriddigt är väl då, att transportererna av ved för bränsleändamål från Norrland under de senaste månaderna varit viktigare än transportererna av gengaskol, då det rått brist på bränsleved både i Stockholm och på

Svar på interpellation. (Forts.)

andra orter i mellersta Sverige, under det att tillgången på gengaskol varit större än efterfrågan. Om man gör en sådan avvägning — och det anser jag att man måste göra — kan man inte utöka antalet träkolsvagnar så långt som helst på bekostnad av de vagnar som gå i annan trafik.

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för den upplysning han här senast lämnade om att en viss utökning av vagnparken redan ägt rum. Det skulle alltså på detta sätt kunna bli en ändring till det bättre, och jag hoppas att statsrådet beaktar denna utväg även i fortsättningen, i den mån det finns vagnar, som inte oundgängligen behövas för annan trafik.

Att det särskilt under denna förvinter, då man inte visste, hur läget på trävarumarknaden skulle ställa sig, och det såg ganska mörkt ut i fråga om de vanliga avverkningarna, varit lockande för dem, som behöva arbeta för att kunna existera, att ge sig in på produktion av träkol, är alldeles givet, och befolkningen uppe i Norrland har varit synnerligen tacksam över att här finna en utväg till att förvärva sitt uppehälle.

Jag tycker också, att den stora träkolsproduktion, som uppstått med tanke på behovet av gengaskol, bör vara av sådan vikt för statsmakterna, särskilt ur de beredskapsspunkter, som man måste anlägga i nuvarande tid, att man bör vara tacksam för att det ligger till som det gör i stället för att tala om dålig organisation och dåligt förutseende.

Det är dock så, att produktionen av gengaskol i huvudsak måste utföras under hösten och vintern. Det gäller ju här att få fram sådana kvaliteter, som särskilt åstundas, nämligen lövträdskol. Dessa trädbestånd finnas på avlägsna platser långt inne i skogarna, därifrån framkörningen endast kan ske under den tid av året, då de blöta markerna och sjöarna äro körbara eller under vintern. Det är alltså inte så underligt, att det nu på vårsidan kommit till synes en produktion av oanat stor omfattning, som måste befraktas.

När herr De Geer gjorde gällande, att jag av okunnighet skulle ha låtit duper mig härvidlag och för att skydda köparna från förluster hade framfört dessa frågor i riksdagen, vill jag säga honom, att detta senare är en synpunkt, som jag inte haft den ringaste tanke på, förrän han här nämner den. Jag har uteslutande avsett att få till stånd en sådan förbättring av förhållandena, att den breda allmänheten där uppe i bygderna inte behöver lida de förluster, som nu hota att uppstå i samband med denna produktion.

Jag förstår att herr De Geer varnar för spekulanterna, ty det ligger ju nära till för honom att förorda en sådan uppköpsanordning som den han talade om i sitt anförande, nämligen att försäljningen skulle gå genom järnbruken, som av gammalt köpt träkol. Han menade nu tydligen, att även gengasdriften skulle få taga sina behov av träkol på den vägen. Man skulle kunna draga konsekvensen ännu längre och säga, att järnbruken vilja ha någon liten avans även i fråga om gengaskolen och inte låta dem gå direkt till konsumenterna.

Herr **von Seth**: Herr talman! Det är en synpunkt som inte kommit fram i denna debatt, vilken jag skulle vilja anföras.

När de gamla vedkontoren, som upphörde den 1 oktober förra året, funnos, var det en bland deras uppgifter att försöka animera skogsägarna i respektive län att framställa träkol utöver det vanliga behovet för järnbruken. Detta skedde inte bara i de län, där man sedan gammalt producerat träkol, utan det eftersträvades även att få till stånd träkolsproduktion på nya platser. Själv tillhörde jag då vedkontoret i Jönköpings län, och jag vet att i detta och i angränsande län gjordes allt för att skaffa fram så mycket träkol som möjligt.

Då herr De Geer höll sitt anförande här, kunde jag inte underlåta att konsta-

Svar på interpellation. (Forts.)

tera, att han inte ens försökte dölja sin skadeglädje över att träkolsproducenterna, som ju nu i någon mån gått ifrån järnbruken, ha blivit ställda i den beklagliga situation, som de för närvarande befinna sig i. Jag är givetvis av den åsikten, att järnbrukens behov av träkol i första hand måste fyllas, ty denna viktiga produktionsgren får icke lida brist på förnödenheter. Men när staten har uppmanat skogsägarna att producera träkol, måste det vara ett samhällsintresse och av stor vikt för folkhushållet att inte den träkol, som nu ligger vid järnvägsstationerna i Västerbotten, fördärvas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 189, angående vissa spörsmål rörande kustartilleriets ställning i försvarsorganisationen; och nr 190, angående anslag för budgetåret 1941/42 till den militärmeteorologiska informationstjänsten.

Dessa propositioner hänvisades genast till statsutskottet.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1940 (nr 473) om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prästs avlöning under tjänstledighet i vissa fall m. m.;

nr 153, i anledning av väckta motioner om ändring i 39 a § lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändringar i lagen den 4 oktober 1940 (nr 851) med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig; samt

från andra lagutskottet:

nr 155, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 april 1940 (nr 199) om skyldighet att avverka ved till avsalu.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den på kammarens bord liggande motionen nr 272 av herr *Andersson* i Igelboda m. fl.

§ 7.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 31 mars 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 184, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående skyldighet i vissa fall att verkställa odling av sockerbetor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 200 av herr *Gränebo m. fl.* samt II: 269 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts proposition 184 samt i skrivelse till regeringen förorda en överenskommelse med betodlarnas organisationer om sockerbetsodling på grundval av ett pris av kr. 4: 30 per 100 kg 16-procentiga betor.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte, med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag, för sin del antaga av utskottet framlagt lagförslag i ämnet;

B) att motionerna I: 200 och II: 269 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte avslå förevarande proposition,

B. att motionerna I: 200 och II: 269 måtte anses besvarade med vad reservanternas i sin motivering anfört och ovan under A. hemställt;

2) av herrar *Mannerskantz*, *von Stockenström*, *Bondeson* och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottet icke bort fatta beslut, innan meddelande ingått om resultatet av pågående förnyade överläggningar inom betodlareorganisationen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Liedberg: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har jag jämte några andra ledamöter anmält en reservation. Vi ha ansett, att utskottet inte bort fatta beslut, innan meddelande ingått om resultatet av då pågående överläggningar inom betodlarorganisationen. Nu föreligger dylikt meddelande och tycks tyvärr gå i negativ riktning. Jag tillåter mig likväl, herr talman, att till utskottsutlåtandet knyta några reflexioner.

Det föreliggande lagförslaget har som bekant tillkommit sedan 1940 års sockerkommission misslyckats i sina försök att åstadkomma uppgörelse angående sockerpriset och ett senare från regeringen framställt anbud förkastats. Parterna ha båda byggt sina kalkyler på ingående beräkningar. Då det gäller ett så komplicerat problem som att utbryta en enskild odlingsgrens omkostnader ur ett mångsidigt jordbruks sammanlagda driftskostnader, därvid man dessutom måste räkna med skiftande jordmän, belägenhet, lönsamhetsförutsättningar, ersättningar m. m., förstår man emellertid att det kan råda delade meningar om dessa kalkyler. Skäl stå emot skäl, och när det gäller medeltalsberäkningar har man inte det absolut säkra underlag, som t. ex. en industri i

*Lag
angående
skyldighet
att i vissa
fall verk-
ställa odling
av socker-
betor.*

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

regel kan presteras. Det bör inte heller förvåna, om betodlarna å sin sida ha strävat efter att säkra sig mot de svåra missräkningar och besvärigheter, som 1940 års odling faktiskt medförde.

Jag skall emellertid inte ingå på något vidlyftigt resonemang om vem som har räknat rätt och vem som har räknat fel. Det blir i alla händelser odlingens resultat, d. v. s. framtiden, som kommer att ge det säkraste beskedet, i varje fall ett säkrare besked än någon i dag kan lämna.

De hittills förda underhandlingarnas resultat är att de tidigare stora differenserna beträffande priset inskränkts till skillnaden mellan 4:10 kr. och 4:30 kr., alltså 20 öre eller ungefär 1.35 öre per kg socker. Då båda parterna anse sig ha gått långt i medgivanden, bli emellertid som bekant motsättningarna svårare att överbygga, även om det gäller endast några ören än när det tidigare varit fråga om större belopp. Det var i det läget regeringen lade fram sin proposition om tvångslagstiftning.

Jag är, herr talman, angelägen att framhålla att jag för min del ingalunda är absolut motståndare till dylik lagstiftning överhuvud taget. I en tid som den vi nu leva i måste enskilda intressen vika för det allmännas väl, och de fria former, som efter min mening i vanliga fall bäst främja näringslivets trivsel och därmed hela vårt folkhushåll, kunna få göra åt sig, om stora och vitala intressen stå på spel. Sockerproduktionen är ett vitalt intresse och frågan blir då, inte huruvida en sådan lagstiftning överhuvud kan ifrågakomma, utan huruvida tillräckliga skäl föreligga för en lagstiftning in casu.

Härom kunna givetvis meningarna vara delade. Å ena sidan är årstiden långt framskriden, å andra sidan äro differenserna så relativt små, att det förefallit mig och många med mig, som om överenskommelse hade bort kunna ligga inom räckhåll och tvångslagstiftning kunnat undvikas. Det kan emellertid vara skäl att litet närmare granska innebörden av denna lagstiftning. Den innebär dels ett ianspråktagande av förfoganderätt: *jorden skall användas till visst bestämt ändamål* — vid stränga vitespåföljder. Man kan därvidlag möjligen draga paralleller med t. ex. åläggandet att avverka ved. Men lagstiftningen innebär dessutom att *odlarne* — vid bötesstraff — *åläggas att förrätta eller åstadkomma det behövliga arbetet: med andra ord förfogandelag och arbetsplikt*. Det allmänna sätter sig till domare i en tvist om ersättning för en viss prestation och ålägger dessutom skyldighet att till åsatta priser fullgöra produktionen. Och sätter därtill vederbörande organisationer ur spelet.

Det svenska näringslivet har hittills från båda parternas sida löst och *velat lösa* dylika frågor genom fria förhandlingar. Man slår här in på en väg, som hittills har varit oss främmande. Den innebär, att om en dylik tvist skall på *samma* sätt lösas på ett *annat* område än jordbrukets, om en annan omistlig produktion eller samhällsfunktion hotar att lamslås av t. ex. en lönetvist, *så skola statsmakterna icke bara slita ersättningstvisten utan också ålägga vederbörande att utföra arbetet med eller mot den organisation, som beröres*. Detta upprullar perspektiv, som vi väl ha känt till från andra länder men som vi här i landet hittills lyckligtvis saknat erfarenhet av.

Jag tror icke, att någon här i kammaren kan se lättvindigt på frågans innebörd. Det bör icke förvåna, om man, när man ställdes inför det första utslaget av nyordningen, frågade sig, om det varit nödvändigt i detta fall, och om man icke tillgripit större våld än nöden krävde.

Hur som helst, vi äro i det läget nu, och regeringen har avlåtit sitt förslag. Om jag och mina medreservanter icke ha gått på det rena avslag, som vi måste överväga med de betänkligheter vi hyste, så beror det på, att vi vid det

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

tillfälle, då utskottet tog ställning till lagförslaget, icke kunde avgöra, om lagen bleve av nöden eller ej.

Men då den vid det tillfället till synes avbrutna förhandlingstråden återknöts redan under utskottets förberedande behandling av frågan och betodlarorganisationen bereddes tillfälle icke bara att framlägga sina synpunkter inför utskottet utan också att ännu en gång överlägga inbördes, syntes det oss oriktigt från såväl utskottets som riksdagens sida att då *taga ställning* till ett lagförslag av så omfattande principiell och praktisk innebörd, *innan möjligheterna till en frivillig överenskommelse varit absolut stängda*, enär denna lagstiftning då eventuellt vore obehövlig.

Jag kan heller icke tänka mig, att frågan i och för sig behövt forceras på det här sättet, om icke påskuppehållet stått för dörren. Att riksdagen ämnar taga ferier bör å andra sidan icke påverka dylika allvarliga avgöranden.

Efter de uppgifter, som nu ha inlöpt, synas utsikterna till uppgörelse mörka. Jag beklagar för min del betodlarorganisationens beslut. Men debatten bör likväl kunna föras mera ur allmän principiell utgångspunkt än under trycket av en genomförd lagtillämpning.

Som en påtaglig förbättring genom utskottsbehandlingen vill jag beteckna, att åt lagen har givits formen av fullmaktslag. Och skrivningen från utskottets sida är — det vill jag betyga fastän jag icke står under utlåtandet — ingalunda utmanande.

Förutsett nu, att lagen blir av nöden att effektuera: jordbruket har då fått inleda raden av eventuella andra lagförslag, som kunna bli lika påkallade.

Betodlarnas talesmän ha inför utskottet understrukit de svenska jordbrukarnas lojalitet inför laga ålägganden. Men vi jordbrukare fråga — utan udd och rakt på sak: Är regeringen beredd att, om så behöves, vidtaga liknande åtgärder på andra, statsunderstödda eller icke statsunderstödda, områden av näringslivet, med icke blott reglering av ersättningen utan också arbetsplikt? Svaret på den frågan blir för mig och många andra av allvarlig betydelse i många hänseenden. Jag förutsätter också, att det från ordinarie departementschefens sida blir klarlagt, huruvida han, som väl dikterat sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 28 mars men icke hemställt om propositionen den 31 i samma månad, i dagens läge önskar fullmaktslagen beslutad.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det var från början icke min avsikt att taga till orda i detta tidiga skede av debatten. Men den fråga, som herr Liedberg framställde, anser jag böra besvaras, så att den icke spökar under debatten i fortsättningen.

Lika litet som herr Liedberg har jag något behov av att diskutera de kalkyler, som ligga till grund för de olika ståndpunkterna. Jag vill endast deklarerera, att regeringen har haft den uppfattningen, att det pris, som har bjudits betodlarna, icke bara har varit ett skäligt pris utan också ett gott pris. Regeringen har ansett sig kunna sträcka sig utöver vad förhandlingskommissionen erbjöd betodlarna för att komma till en uppgörelse; men regeringen har också varit medveten om, att det fanns en gräns, utöver vilken regeringen icke kunde gå.

När intet av de alternativ, som regeringen förelade betodlarna, kunde av deras centralförening accepteras, återstod för regeringen ingenting annat än att, för att trygga sockerbetsodlingen, framlägga sitt förslag om odlingsplikt.

Regeringen har fortfarande den meningen, att det bud, som har givits, står kvar, och det finnes alltså även efter ett antagande av lagen en möjlighet till uppgörelse, därest man från betodlarnas sida visar villighet därtill.

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.
(Forts.)

Jag ansluter mig till den uppfattning, som har uttalats av jordbruksutskottet, att lagen icke bör sättas i kraft, därest en frivillig uppgörelse kan komma till stånd. Och med den omformulering rörande ikraftträdandet, som skett inom utskottet, har regeringen ju också möjligheter att innan lagen bringas i tillämpning avvakta, om man från den andra sidan vill träda i ny förbindelse med regeringen.

Till detta vill jag göra endast ett par erinringar. När regeringen har haft att behandla denna prisfråga, har den självklart icke kunnat isolera den från andra prisfrågor. Regeringens strävande har varit att så långt som möjligt hålla tillbaka en prisrörelse, som kan bli äventyrlig icke bara för de delar av befolkningen, som tyngas hårt av ökade priser, utan för hela vår ekonomiska stabilitet.

Regeringen har vid dessa strävanden utgått från, att den kunde under de svåra tider vi genomleva påräkna en djupt känd samhällssolidaritet från alla grupper inom befolkningen. Vi visste, att detta icke bara innebar, att olika grupper måste moderera sina anspråk, utan att det också innebar, att olika grupper måste vara beredda att taga sin del av krisbördan i form av en nedsatt levnadsstandard.

När regeringen förelade den urtima riksdagen sitt förslag rörande kristilllägg för statstjänarna, så utgick den heller icke ifrån, att denna samhällsgrupp skulle till fullo kompenseras för de stegringar i priserna, som hade ägt rum eller som kunde komma att äga rum. Det lyckades också regeringen, innan den framlade sitt förslag för riksdagen, att med representanter för statstjänarnas organisationer träffa en överenskommelse, som innebar, att man nöjde sig med mindre compensation än full, d. v. s. att man åtog sig en del av den krisbörda, som kunde yppa sig, genom sänkt levnadsstandard.

Den uppgörelse, som på det viset kom till stånd, blev, tror jag, rätt normgivande för den uppgörelse, som sedan träffades mellan organisationerna på den enskilda arbetsmarknaden; och det stora ramavtal, som därvid ingicks, innebar, att större delen av Sveriges lönearbetare accepterade en av de viktiga utgångspunkterna för regeringens strävanden och medgav, att compensationen skulle hållas vid en sådan begränsning, att det faktiskt innebar en sänkning av reallönen.

Man kan endast vara glad åt sådana uttryck för samhällssolidaritet. Men det är å andra sidan klart, att de grupper, som på detta sätt visat förståelse för regeringens strävanden, ha rätt att ställa på regeringen stora anspråk, när det gäller att hålla tillbaka prisskruven i fråga om konsumtionsvarorna. De ha rätt att fordra, att regeringen ej förtrötts att söka hindra, att den nödvändiga sänkningen av levnadsstandarden blir större därför, att andra grupper framträda med anspråk på att få sin möda ersatt efter annan princip än den jag här har talat om.

Det kan sägas, att den skillnad, som till sist fanns mellan regeringens anbud och det anbud, som för någon vecka sedan gavs från betodlareorganisationen och som i dag har bekräftats, är liten. Men det är, som redan herr Liedberg påpekade, så att när man har sträckt sig icke bara så långt som man tycker det är rimligt utan ett stycke längre för att möjliggöra en frivillig överenskommelse, så inträder den punkt, där man måste säga: Nu är det stopp.

Jordbrukarnas organisationer ha otvivelaktigt tjänat samhällsintresset icke minst under dessa krisår. Och det vare långt ifrån mig att här såsom motsättning till vad jag sagt om arbetargruppen rikta några generella beskyllningar mot Sveriges jordbrukare. Men jag har det intrycket, när det gäller de krav, som betodlarna ha ställt, att man på det hållet icke riktigt har fattat, vad sam-

Lag omgående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

hällsintresse och samhällssolidaritet kan bjuda. Detta framstår starkast, om man erinrar sig de utgångspunkter, som betodlarna hade vid förhandlingarnas början, de fullkomliga toppriser, som man då begärde och som visade sig kunna efter hand smältas samman ganska betydligt. Just det intrycket, att man icke riktigt förstod, vad det här gällde, gjorde, att regeringen ställdes inför nödtvånget att säga ifrån, att gränser finnas, där samhällsintresset bjuder, att man icke längre faller undan.

Nu frågar herr Liedberg — det var ju egentligen det som föranledde mig att nu begära ordet — om regeringen är beredd att i lägen liknande detta också hävda samhällsauktoriteten gentemot enskildas och gruppers anspråk. Det är för mig mycket lätt att svara på den frågan. Jag vet ej, hur överhuvud taget någon regering skulle kunna sitta, som icke vore beredd att vid alla tillfällen hävda samhällsintresset och samhällssolidariteten mot enskilda och grupper. Utgångspunkten för vår beredskapslagstiftning har ju också varit den, att lägen kunna uppkomma, där samhällsauktoriteten får använda tvång för att hävda sig. När riksdagen ställt till regeringens förfogande en förfoganderättslag, en maximiprislag, en lag om arbetsplikt, så har det naturligtvis varit i känslan av att situationer kunna uppkomma, då tvånget måste tillgripas. Och när regeringen har begärt dessa fullmakter, så har det också varit alldeles klart, att regeringen är beredd att använda dem, om så skulle bli nödvändigt, och använda dem utan hänsyn till vilken samhällsgrupp, som ställer sig upp mot det allmänna intresset. Där kan icke råda någon skillnad.

Jag förstår, som jag nyss sade i första kammaren, mycket väl, att den samhällsgrupp, som först drabbas av tillämpningen av dessa allmänt erkända, riktiga principer, tycker, att det är hårt, och kanske menar, att den har blivit orättvist behandlad. Jag kan dock icke underlåta att understryka, att i detta fall har vederbörande samhällsgrupp sedan länge varit medveten om, att gränsen för eftergifter var nådd, och det har lämnats den tillfälle gång efter annan att ompröva sin ställning.

Regeringen framlägger icke med ett uns av glädje en lag som denna. Regeringen — och jag är viss om att jag kan tala för alla mina kolleger — är medveten om, att i en demokratisk ordning kommer man bäst till rätta med svårigheterna, om man kan göra upp genom förhandlingar. Regeringen skulle därför icke framlägga en lag såsom denna, om den icke kände sig befinna sig i ett tvångsläge, där detta var nödvändigt. Det tvångsläget kan motiveras på olika sätt. Man kan säga, att redan den omständigheten, att en uppgörelse ej kunde vinnas och att man därför riskerade, att en viktig del av odlingen icke skulle komma till stånd eller starkt förminskas, gjorde det nödvändigt för regeringen att på en sådan tidpunkt, att det kunde ha tillbörlig verkan, framlägga sitt förslag. Man kan också, om man vill, se det ur den synpunkten, att det var nödvändigt vid något tillfälle och vid första verkligt tvingande tillfälle att visa, att statsmakterna äro beredda att göra vad på dem kan ankomma för att hålla någorlunda i sin hand det ekonomiska livet i vårt land.

Utän att vidare gå in på detta kapitel tror jag, att man ger regeringen det erkännandet, att den icke bara var befogad att handla som den gjorde utan att det var dess plikt i detta ögonblick att på det sättet markera samhällsintresset och hävda samhällsauktoriteten.

För egen del skulle jag icke hellre se någonting annat än att man kunde, även sedan lagen är antagen, finna väg för en frivillig överenskommelse. Tiderna äro så pass allvarliga, att ingen av oss kan önska att skapa inom någon samhällsgrupp olust och vantrevnad. Men förutsättningen för att vi skola kunna samverka, alla goda krafter, till allmänt väl är, att man verkligen ute i fol-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

ket känner, att svår tid kräver som ingen annan solidaritet, och att man går så långt därvid, att även om man känner sig hårt pressad skall man vara beredd att verka för samhällsintresset och göra sin insats så, att folket kan hållas samman och hållas samman i känslan, att vi alla försöka att på bästa sätt bära vår del av bördorna och göra det så, att det ur samhällsgagnets synpunkt blir det bästa.

Jag rekommenderar, att kammaren antager lagen.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Herr Tjällgren och jag ha fogat en reservation till det förevarande utskottsutlåtandet, i vilken vi hemställa om avslag på den kungl. propositionen, och jag ber att i anslutning till denna reservation nu få säga några ord.

Jag kan då inte underlåta att till en början ge uttryck åt en känsla, som hos mig varit mycket stark under det senaste året och som särskilt trängt sig på mig de allra senaste dagarna — och jag tror att den i viss mån hyses av oss alla — nämligen att det skulle vara högeligen önskvärt att vi i svenska riksdagen inte behövde överlägga i frågor sådana som denna. Hela vår demokratiska ordning och i synnerhet de allvarliga tider, varuti vi leva, äro av den beskaffenhet att de måste hänvisa oss till ett förtroendefullt förhandlingsarbete för att på det sättet komma till resultat och lösa de föreliggande frågorna. När jag säger detta avser jag inte därmed att på något sätt fälla ett omdöme om vare sig den ena eller andra partens ställningstagande i den mån man i ett tidigare skede haft att handlägga och ta ståndpunkt till den fråga, varom vi nu överlägga. Det sagda må närmast ses som ett uttryck för min egen uppfattning och vilja att så långt det är möjligt förhandla sig fram.

Nu äro vi emellertid i det läget, att man här i viss mån kommit över till att förorda en annan utväg. Det är uppenbart, att även om man inte är så särskilt glad åt att behöva ta till orda i en sådan här fråga, måste man dock ta ställning till den. Det har jag för min del heller inte velat underlåta att göra. När jag då haft att ta ställning till spörsmålet, huruvida det har måst anses absolut nödvändigt att på sätt som nu sker tillgripa en lagstiftning på ett isolerat område och i ett särskilt fall, är det klart att jag har måst för mig själv ställa upp till besvarande en eller annan fråga. Jag har därvid inte försökt — jag saknar ehuru jordbrukare tillräcklig kompetens att bedöma den saken — att för mig klargöra, huruvida 4:10 eller 4:30 vore det riktigaste priset som borde utgå till betodlarna. Överhuvud taget är ett betpris på 4:10 eller 4:30 inte alls det för mig i detta sammanhang väsentliga. Vad som för mig framstår såsom vida väsentligare är den omständigheten — den meningen kan jag icke frångå — att skiljaktigheterna mellan den ståndpunkt, som man på betodlarhall intog i prisfrågan, och den som på det andra hållet slutgiltigt intogs inte voro större än att det borde ha funnits möjligheter att träffa en överenskommelse.

När jag säger detta vet jag mycket väl, att i detta ögonblick kan mot mig riktas den invändningen, att dagens betodlarstämman genom det beslut man ånyo fattat i Malmö givit vid handen, att utsikterna att överhuvud taget uppå en lösning på överenskommelsens väg icke förelågo. Jag medger gärna att, såsom herr Liedberg nyss sade, utsikterna härför ha mörknat genom betodlarstämmans beslut i dag. Jag vill också för min del kraftigt säga ifrån, att jag mycket djupt beklagar att man kommit till det resultat man gjorde på betodlarstämman i Malmö i dag. Jag har under de här dagarna närt den stilla förhoppningen, att man där skulle komma fram till en annan lösning, som å andra sidan skulle ha möjliggjort en mera storstilad gest från riksdagens och fram-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

för allt regeringens sida, varmed kunde sägas att vi inte behövde fullfölja vad vi nu voro i färd med att pröva.

Även om jag på det sättet ger uttryck åt mitt beklagande av att förhandlingsmöjligheterna inte för ögonblicket äro så stora som jag i det längsta velat tro att de alltjämt skulle vara, kan jag dock icke komma ifrån att det är litet svårt att säga sig, att man genom att här i dag rösta för bifall till den kungl. propositionen och utskottets hemställan därmed skulle ha fastslagit, att en grupp av vårt lands jordbrukare böra bli de första som drabbas av en lagstiftning av ifrågavarande slag. Jag vill inte på något sätt göra gällande att jag har den uppfattningen, att vi inte skulle kunna behöva räkna med nödvändigheten av en lagstiftning av liknande slag. Jag kan mycket väl tänka mig att förhållandena kunna utveckla sig på sådant sätt, att detta blir nödvändigt. Jag skall därför inte fälla något omdöme om dem som ha den uppfattningen, att vi redan nu böra gå in för en sådan lagstiftning och därtill på ett begränsat område. Men så som jag ser på denna fråga, ömtålig som den är ur olika synpunkter, skulle jag vilja ange det sätt, på vilket jag skulle vilja ta ståndpunkt till en lagstiftning av detta slag, sålunda. Just med hänsyn till frågans ömtåliga natur och med hänsyn till en sådan lagstiftnings psykologiska verkningar, i första hand för dem som närmast drabbas av densamma, tror jag, att det skulle ha varit synnerligen önskvärt om vi fått ta ståndpunkt här i riksdagen till en sådan lagstiftning från mera principiella utgångspunkter; detta är ju också något som herr Tjällgren och jag givit uttryck åt i vår reservation. Därmed menar jag att man i princip skulle ha fått pröva ett lagstiftningsförslag, som sträcker sig ut över hela medborgarfältet. Jag önskar detta redan därför att det som en normal ordning ter sig tilltalande, men det ter sig tilltalande att förfara på det sättet även ur den synpunkten, att det inte kan undvikas, att de, som nu första gången man går in för en tvångslagstiftning drabbas av densamma, känna sig prickade i mycket högre grad än som naturligen avsikten med lagen varit.

Utan att ta ståndpunkt till frågan, huruvida det pris som betodlarna slutgiltigt stannade för är för högt eller inte, och även om det skulle kunna påvisas att betodlarnas pris ligger något i överkant, tror jag det vore anledning försöka träffa ett avtal under den fria överenskommelsens former för att den beredskapslagstiftning, som måhända förekommande fall i framtiden kunna nödvändiggöra, skulle kunna prövas under sådana omständigheter att den inte fick formen av en lex in casu.

Det kan heller inte undgås att inte bara betodlarna utan jordbrukarna i allmänhet i det här landet fråga sig, om avsikten är att på detta sätt försöka lägga en tung hand över jordbrukarnas ekonomiska organisationer. Om dessa ekonomiska organisationer, som de svenska jordbrukarna under de senare åren och under ett oerhört starkt ekonomiskt tryck byggt upp, kan man säga, att de inte endast varit till fördel för jordbrukarna själva, utan de innebära under de vanskliga tider vi nu leva i en icke så ringa goodwill för statens och samhällets och folkförsörjningens vidkommande.

Jag skulle med tillfredsställelse ha hälsat om vi i dag, såsom jag tidigare antytt, från stämman i Malmö fått mottaga ett meddelande om att man hade visat litet mera förhandlingsvilja. Så har inte skett, och jag medger gärna att den omständigheten kanske i någon mån borde bidra till att jag omvärderade mitt tidigare ställningstagande i den här frågan. Med hänsyn till min uppfattning om det sätt, på vilket en lagstiftning av detta eller liknande slag bör förberedas, kan jag ändock inte annat än anse det fullt just att jag vidhåller

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

den mening, som jag efter moget övervägande gjort till min i detta hänseende, och yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Dahl, *Gustafsson* i Lekåsa, *Pettersson* i Rosta, *Carlsson* i Bakeröd och *Hallagård*.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Vid början av de förhandlingar, som under februari månad ägde rum mellan 1941 års sockerkommission och betodlarrepresentanterna, begärde betodlarna ett pris av 5 kronor 25 öre för deciton 16-procentiga betor. Under förhandlingarnas gång sänkte betodlarna sitt bud ett par gånger så att till sist priskravet hade gått ned till 4 kronor 75 öre per deciton. Kommissionen fann dock fortfarande, att odlarnas krav voro för höga, men då tiden hade skridit framåt ansåg kommissionen det vara lämpligt att framlägga och underställa betodlarna ett formligt bud i prisfrågan. Kommissionens bud slutade på 4 kronor per deciton likaledes 16-procentiga betor, under förutsättning att odlarna tecknade minst 85 procent av förra årets sockerbetsareal. Förslaget framlades vid stämma med Sveriges betodlars centralförening den 21 mars och blev där enhälligt avslaget. Härefter förklarade kommissionen sitt uppdrag fyllt och förhandlingarna avbröts.

Sedan dess ha ytterligare förhandlingar ägt rum inför vissa av regeringens ledamöter. Därvid framlades såsom ett sista bud till betodlarna alternativa förslag, nämligen antingen ett fixerat pris på 4:10 eller också ett garanterat pris av 4 kronor, det senaste med möjlighet till omprövning längre fram genom skiljedomsförfarande, varigenom skulle avgöras, huruvida ett högre pris kunde anses motiverat med hänsyn till de förändringar som kunde inträda i de för prisets beräknande väsentliga faktorerna.

Vid en ny stämma med betodlarnas centralförening den 29 mars förkastades även detta förslag. Samtidigt meddelade betodlarorganisationen att odling kunde komma till stånd till ett pris av 4 kronor 30 öre för deciton. Beslutet fattades med en majoritet, som inte var stor, och en avsevärd minoritet vid stämman röstade för ett pris av 4:50. Då regeringen inte för sin del kunde godkänna betodlarföreningens ståndpunkt och då — enligt departementschefen Pehrsson-Bramstorps ord till statsrådsprotokollet — »åtgärder otvivelaktigt måste från statsmakternas sida vidtagas för att säkerställa landets försörjning med socker», har regeringen framlagt den proposition som vi nu behandla. För undvikande av allt missförstånd ber jag samtidigt få anteckna, att departementschefen Pehrsson-Bramstorps uttalande till statsrådsprotokollet gjordes dagen innan den 29 mars då den stämma hölls, vilken jag nyss erinrade om.

I propositionen föreslås som bekant tvångsodling av sockerbetor. Det finns för mig ingen som helst anledning att här ingå på ett referat av propositionens innehåll. Den är tvivelsutan känd av samtliga kammarens ledamöter. Propositionen har tillstyrkts av jordbruksutskottet, dock med en mindre ändring, den kanske i och för sig till synes icke så stora men måhända till sina verkningar icke så oväsentliga ändringen att utskottet varit angeläget understryka, att lagen icke bör utfärdas, därest frivillig uppgörelse angående sockerbetspriset inom den närmaste tiden skulle komma till stånd. Denna utskottets uppfattning står också i full överensstämmelse med den uppfattning, som deklarerats från regeringshall. Med hänsyn till nämnda uppfattning har utskottet föreslagit en mindre ändring i bestämmelserna angående lagens ikraftträdande.

Angående prissättningen har utskottet gjort det uttalandet, att utskottet ansett, att det pris av 4 kronor 10 öre, som senast föreslagits av regeringen, måste anses vara skäligt. Inom utskottet har mig veterligt icke någon röst

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

höjts för att detta pris skulle vara otillräckligt. Jag vet dessutom — det kan kanske vara anledning erinra därom — att betydande medborgargrupper anse, att det av regeringen föreslagna priset ligger betydligt i överkant. När man bedömer prisläget, kan det icke vara ur vägen att erinra därom, att det verkliga priset per hundra kilo betor ligger högre än de siffror, som nämnts i den allmänna diskussionen. Prissättningen har nämligen sedan rätt lång tid tillbaka beräknats efter grundpris å betor, som innehålla en sockerhalt av 16 procent. För varje tiondel procents ökning eller minskning av sockerhalten utgår tillägg eller avdrag efter vissa fixerade bestämmelser. Då på grund av förbättrade odlingsmetoder och bättre sortval sockerhalten under de senaste tio åren i regel varit betydligt högre än nyss nämnda grundtal, 16 procent, ha sockerbetorna som en följd härav betalats med högre pris.

För belysning av prisläget kan det vara nyttigt erinra om den genomsnittsockerhalt, som betorna i medeltal haft under ett antal år tillbaka. Jag börjar med året 1932—1933. Då visade sockerbetorna en genomsnittsockerhalt av 16.95 procent. Året därpå steg sockerhalten till hela 18.16 procent för att sedan under årens lopp ända fram till 1940—41 i stort ungefär följa en medelsockerhalt av 17—18 %. Sålunda utgjorde medelsockerhalten 1940—41 17.82 procent.

Man kan alltså säga att de prissiffror, som dansat i den allmänna diskussionen, i regel äro ungefär 10 procent högre, än vad som för en utomstående vid hastigt bedömande kan förefalla. När betodlareföreningen följaktligen vid förhandlingarnas början begärde 5.25 kronor per hundra kilo sockerbetor, innebar detta i realiteten ett priskrav av 5 kronor 75 öre för 100 kilo betor. När regeringen vidare avlämnade ett bud på 4 kronor 10 öre, innebar detta, att betorna med den medelsockerhalt, man kan antaga att de under det stundande året skola komma att innehålla, sannolikt komma att stå i ett pris av 4 kronor 51 öre per hundra kilo. Jag tror icke det kan vara ur vägen att erinra därom. Jag har nämligen funnit, att det finnes åtskilliga medborgare, som tro, att betodlarna regelmässigt erhålla det pris per hundra kilo, som fixerats för en betsockerhalt av 16 procent. När betpriset 1939 var 2.70 och 1940 3.10 per deciton räknat och i regeringens sista bud föreslagits till 4 kronor 10 öre — jag räknar då fortfarande med grundtalet 16 procent sockerhalt — innebär detta följaktligen — i fall man vill göra en procentuell beräkning av prisstegringen — att betpriset från 1940 och till nu — jag räknar då med det pris, som regeringen erbjudit — stigit med ungefär 33 procent. Jämför man betpriset 1939 med det av regeringen erbjudna priset, blir höjningen mellan 51 och 52 procent.

Ja, herr talman, jag tillåter mig säga, att jag gärna vill se dem, som i ansvarig ställning gentemot det allmänna skulle vilja påstå att denna prisförhöjning icke skulle vara tillräcklig. Jag har förut erinrat om att inom utskottet icke någon röst höjts för att denna prisförhöjning i och för sig skulle vara otillräcklig. Att nu betodlarna rent fackföreningsmässigt söka åstadkomma högre prissättning, kan jag förstå. Det är mänskligt och man skall kanske inte säga så mycket därom. Men detta får icke hindra att riksdagen i nuvarande situation ställer sig solidarisk med den ståndpunkt som regeringen intagit.

Det är självfallet att även jordbruksutskottet helst hade sett att en frivillig uppgörelse kunnat ske. Det är därför som utskottet, på sätt jag förut framhållit, velat lämna frågan öppen angående lagens ikraftträdande, för den händelse en dylik uppgörelse skulle kunna ernås. Efter det telegrafiska med-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

delande, som i dag ingått från betodlareföreningens förnyade stämma i Skåne, synas tyvärr möjligheterna till en dylik uppgörelse vara tämligen små. Möjligheten finnes dock fortfarande kvar, och med vetskap om att det regelmässigt spelas teater vid alla underhandlingar, bör man kanhända icke vara alltför pessimistisk beträffande möjligheterna till en uppgörelse under de närmaste dagarna. Jag skulle därför vara mycket glad om herr Liedbergs nyligen uttalade beklagande av betodlarnas beslut i dag någon dag senare skulle kunna förbytas i en gratulation. Skulle nämligen betodlareföreningen vid ett senare tillfälle acceptera det bud regeringen givit, vet jag att både herr Liedberg och jag skulle med största tillfredsställelse hälsa en sådan utgång.

Som huvudargument mot den nu föreslagna lagstiftningen har anförts, att det är en ny sorts lagstiftning, förut oprövad i svenskt rättsmedvetande, och att den innebär ett tvångsingripande med betydande och vittgående konsekvenser. Jag är för min del, herr talman, icke blind härför, men jag tror, att det skulle vara farligt att överskatta vådorna i det avseendet. Man har redan på ett annat område förfarit på liknande sätt — jag vill icke påstå att exemplet är fullständigt analogt, men det finnes vissa hållbara beröringspunkter, vissa likhetstecken. Jag syftar på det sätt, på vilket statsmakterna för närvarande ordnat landets bränsleförsörjning. Då det gällde att anskaffa nödigt kvantum ved för vårt lands bränslebehov, ha landets skogsägare icke tillfrågats om vad de behöva för pris för att producera denna ved. Litet var, som är skogsägare, har erhållit ett rekommenderat brev från bränslekontoret i respektive län, men dessa brev ha icke innehållit någon förfrågan om hur mycket ved vi anse oss kunna hugga, ej heller någon förfrågan om vilket pris vi behöva för framställningen härav. Det brev man fått innehåller kort och gott ett meddelande om, att enligt taxeringsuppgifterna är ni innehavare eller ägare av så och så många hektar skogsmark. Från denna skogsmark skall ni under viss angiven tid leverera ett bestämt antal kubikmeter ved. Vidare bestämmes det, att veden icke får säljas till vilket pris som helst. Om veden sålunda levereras i Småland vid bilväg får skogsägaren icke taga mer än 8 kronor per kubikmeter för prima barrved, 11 kronor per kubikmeter för prima björkved och 7 kronor per kubikmeter för prima pannved. Detta är ett typiskt tvångsäläggande. Sveriges skogsägare ha i berömvärd utsträckning fullföljt detta äläggande, och några större klagomål ha därvidlag icke framkommit. Jag har funnit angeläget påminna om detta, i viss mån parallella tvångsäläggande. Med hänsyn härtill tror jag att betänkligheterna mot det nu framlagda lagförslaget icke behöva vara fullt så stora, som man från visst håll gjort gällande.

Slutligen ber jag bara att få anföra några ord som replik mot herr Liedbergs och herr Gustafsons i Vimmerby anförande. Gent emot herr Liedberg innebär min replik egentligen icke en invändning i sak, utan endast en invändning mot hans resonemang om att det skulle ha berott på de stundande påskferiena att jordbruksutskottet med relativ snabbhet behandlat den kungl. propositionen. Jag avgav själv i utskottet den deklarationen, att jag gärna för min del skulle stanna kvar här om så erfordrades hela veckan ut och ännu längre. Jag medverkade till, att det blev uppskov med behandlingen ett par gånger, men jag ber nu få säga herr Liedberg uppriktigt, att då jag i går vid sammanträdet på morgonen klockan 9 bestämt motsatte mig och även lyckades få majoritet för avslag å det bordläggningsyrkande, som herr Liedberg då framställde, dikterades denna min ståndpunkt av den bestämda uppfattningen, att en förnyad bordläggning av frågan skulle försatt regeringen i en sämre situation. Det är klart, att herr Liedberg kan ha en annan upp-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

fattning. Men min egen personliga inställning, då det gäller bordläggningsyrkandet, var den jag nyss anförde.

Till herr Gustafson i Vimmerby vill jag bara säga, att om det yrkande, som han nu framställt, skulle vinna riksdagens bifall — jag vet, att det icke gör det — men om så vore förhållandet, kan jag ej begripa annat, än att detta skulle innebära en kapitulation för de krav, som betodlareföreningen vid sina sista båda stämmor framställt. Det bör vara självfallet att den svenska riksdagen icke kan medverka härtill.

Herr talman! Med stöd av vad jag anförde, och med hänsyn till den motivering utskottet anförde i sitt utlåtande, ber jag att få yrka bifall till det samma.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Mina damer och herrar! Då betodlareföreningen efter att ha fått budet från 1941 års sockerkommission vid sin stämma avslagit detta erbjudande, stod betodlareföreningen fortfarande kvar vid sitt krav på ett pris av 4 kronor 75 öre per hundra kilo 16-procentiga betor. Då jag såsom chef för jordbruksdepartementet har att taga ståndpunkt till ett avvägande mellan priserna på olika produkter, kom jag bestämt till samma uppfattning som regeringen i övrigt, att detta pris icke kunde effektueras, enär beräkningarna beträffande priserna på andra jordbruksprodukter inte stode i proportion härtill. Jag har sagt till betodlarna under hand — de kunna ju givetvis motivera sitt pris under hänvisning till riskmoment, vissa kostnader för gengasaggregat etc. — att om sådana merkostnader skola betalas av sockerbetsodlingen, på vad sätt skola då merkostnaderna för de jordbrukare, som icke odla betor, betalas. Man skulle få orimliga förhållanden. Man skulle icke kunna göra lämpliga avvägningar eller lämna ersättning för andra produkter som odlas för att täcka dessa merkostnader. Av den anledningen kunde jag icke intaga annan ståndpunkt, än jag intog.

Såsom en av dem, som byggt upp den svenska jordbruksföreningsrörelsen, har jag många gånger, både i och utom riksdagen, sagt, att den rörelsen kommer enligt min mening att vara till nytta icke endast för de svenska jordbrukarna utan även för det svenska folkhushållet, därest vi komma in i svåra situationer. För ögonblicket äro vi inne i en sådan situation. Det har många gånger kanske sagts, att jordbrukarna skapat sig en monopolställning, och kritik har riktats häremot. Jag har sagt, att jag icke kan vara med därom. Dessa föreningar måste taga sitt ansvar i en kritisk situation och naturligtvis se till att samhällets intressen icke åsidosättas för dessa ekonomiska organisationers intressen. Dessa föreningar skola tjäna samhället men självfallet ha betalt för de produkter, som de å jordbrukarnas vägnar saluföra till folkhushållet i dess helhet. Så vill jag se den svenska jordbruksföreningsrörelsen. Jag tror att samtliga i riksdagen skola erkänna, att den svenska jordbruksorganisationen gjort det svenska folkhushållet oerhört stora tjänster under den tid, som varit. Jag vågar påstå, att hade icke de svenska jordbrukarnas organisation på slakteri- och mejerihushållningens område varit, hade icke statsmakterna kunnat bemästra prisnivån så som skett, och likväl har en för jordbrukarna tillfredsställande utveckling av prisnivån skett, detta även med hänsyn tagen till det försämrade skörderesultatet.

Då jag intog den ståndpunkten förefanns ingen oenighet. Betodlarna anmodades därefter komma upp till Stockholm och fingo ett bud av regeringen. Det är ingen hemlighet att det inom regeringen fanns en mening om ett högre pris och en mening om det pris, som blev erbjudet. Om det pris, som erbjöds

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

betodlarna, skulle de fatta beslut vid ny stämma. Man beslöt emellertid att avslå detta förslag till pris. Därefter kommo de själva med förslag om ett pris på 4 kronor 30 öre.

Det har sagts av alla att nu föreliggande åtgärd är av utomordentlig karaktär. Alla vilja slippa den, ingen är glad åt den. När skillnaden efter betodlarnas sista bud gentemot regeringens var relativt liten, närde jag ett hopp om, att man från betodlarehåll — man hade ju gått ned från 4 kronor 75 öre till 4 kronor 30 öre — efter närmare övervägande skulle beakta lägets allvar, därest varje grupp för sig inte såg det hela i ett sammanhang, och beträda överenskommelsens väg för att därigenom nå resultat, och ansåg därför att proposition inte borde föreläggas riksdagen förrän ytterligare prövning skett från betodlarnas sida. Hur man än granskar och bedömer kalkylerna, finns det dock ingen möjlighet bedöma, huruvida ett pris av 4 kronor 10 öre är det riktiga priset eller om det ligger däromkring. Om jag räknar med den medelskörd som legat till grund för beräkningarna vid förhandlingarna eller däröver, då är enligt min mening ett pris av 4 kronor 10 öre tillfredsställande. Men ur folkförsörjningssynpunkt är det naturligtvis önskvärt att få till stånd största möjliga betodling för att tillgodose det svenska folkhushållet med den kvantitet socker, som erfordras. Ur den synpunkten kan ett något högre pris motiveras för att inte odlingen skall inskränka alltför mycket på jordar som ha de sämsta betingelserna. Det invändes häremot, att så kommer det att bli under alla tider. Man måste alltid räkna med att den som får en skörd under medelskörd och arbetar under de sämsta betingelserna har sämre räntabilitet än andra. Under nuvarande tider, då det gäller att framproducera de för folkförsörjningen lämpligaste produkterna, är det emellertid angeläget att utsträcka betodlingen även till de områden, som arbeta under de mest ogynnsamma förhållanden. Om jag alltså kan förstå betodlarnas betänksamhet och ställningstagande är det uppenbart att de med de priser som framfördes vid underhandlingarnas början och alltför länge vidhöllos inte i tillräcklig grad beaktat sammanhanget mellan betodlingen och andra växtslag inom jordbruket.

Det har bland annat i tidningspressen sagts, att jag skulle ha fallit undan. Det har jag icke gjort. Betodlarnas ståndpunkt i prisfrågan har inte stått i rimlig proportion till andra produktpriser. Jag anser det angeläget, att statsmakterna statuera ett exempel. Om man skyddar en grupp av producenter mot följderna av att godvillig överenskommelse icke uppnås, så har man svårt att hävda samhällets intressen mot en annan grupp. I motiveringen till den proposition, som remitterats till lagrådet, har det uttalats, att det förutsattes, att statsmakterna vidtaga åtgärder för anskaffande av för odlingarna erforderlig arbetskraft. Det är klart, att betodlarna med tanke på vad som inträffade förra året hysa farhågor för att arbetskraften icke skall räcka till. Om det kommer att uppstå brist på arbetskraft kan sällan konstateras, förrän arbetet skall utföras eller kort förut. Det har sagts, att ifrågavarande arbeten kunna uppskjutas. Ja, naturligtvis kunna de uppskjutas, men ett uppskov kan få synnerligen ödesdigra verkningar för produktionsresultatet. Följaktligen kan man förstå den irritation, som uppkom förra året, då svårigheter uppstodo. Om gallringen av sockerbetor skulle försummas i ett stort antal fall, skulle detta få en oerhörd menlig inverkan på sockerproduktionen. Betydelsen härav kan givetvis te sig högst olika ur folkhushållets och den enskilde betodlarens synpunkt. Om man ålägger betodlarna att odla sockerbetor, måste man se till, att de erhålla tillgång till erforderlig arbetskraft, så att de kunna fullgöra sin odlingsplikt. Utskottet har berett betodlarna tillfälle att inför utskottet

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

framlägga sina synpunkter. Jag hade väntat, att betodlarna före dagens riksdagsplenium skulle kommit med ett erbjudande av ett annat slag än det, som av dem framlagts. Jag hade trott, att det skulle lyckas att få till stånd en överenskommelse om det pris, något understigande 4:30 kr., som en del betodlare röstat för vid dagens sammanträde, och att man därigenom skulle lyckas undgå den situation, som nu föreligger. Sådana förhållandena nu gestaltat sig, kan jag icke se, att statsmakterna kunna uppoffra något av sin auktoritet. Såvitt jag förstår, finns ingenting annat att göra i nuvarande läge än att antaga det föreliggande lagförslaget, i den bestämda förhoppningen att lagen icke skall behöva tillämpas.

Herr Vougt: Herr talman! Jag skall icke besvära kammaren med något långt anförande. Jag skall börja med att anknyta till vad herr Gustafson i Vimmerby yttrade för en liten stund sedan. Han befarade att det skulle väcka missmod bland betodlarna, om riksdagen för deras skull antog en ur principiell synpunkt så ytterst betydelsefull lag. Det är väl icke riktigt rätt att säga, att vi nu gå att träffa ett principiellt avgörande. Det torde vara riktigare att uttrycka saken så, att det är första gången, som en av krisen framtvingad linje fullföljes i hela den utsträckning, som nu sker. Vi ha redan förut antagit beredskapslagar, som möjliggöra för samhällsmakten att gå ännu mycket längre, när det gäller att tvinga de enskilda att böja sig för samhällets intresse. Vad som är beklagligt, det är framför allt, att det här gäller en producentgrupp, som på det hela taget är utomordentligt väl ställd, och att det skall behövas tvångslagar för att förmå betodlarna att använda den svenska jorden i folkförsörjningens tjänst. Vi ha tidigare nödgats att antaga en lag om arbetsplikt, som enkelt uttryckt innebär, att man kan ålägga var och en att avstå sin arbetskraft till samhället. Det är klart, att det är ännu mycket nödvändigare, att vi, om så erfordras, med tvångsmedel kunna åstadkomma, att jorden brukas i det helas tjänst.

Det är kanske icke någon tillfällighet, att strid uppstått beträffande betodlingen. De, som ha intresse för vår parlamentariska historia, kunna roa sig med att räkna ut, hur många debatter, som under tidernas lopp i den svenska riksdagen hållits angående sockerbetodlingen. Betodlingen har i själva verket spelat en mycket stor roll i den svenska demokratiens historia. Tidigare än med andra grupper tvingades statsmakterna att mäta sina krafter med den starkt organiserade grupp av jordbrukare, som bedriver betodling. Jag vet icke, om betodlarna voro de första jordbrukare, som organiserade sig. I varje fall ha de ofta tidigare låtit höra av sig. Den situation, som vi i dag befinna oss i, är, sedd i detta historiska perspektiv, icke ägnad att framkalla någon överraskning.

Jag ber vidare att få erinra om, vad jag yttrade under remissdebatten. Jag tänker därvid icke så mycket på de ord, som väckte misshag hos herr Svensson i Grönvik och andra medlemmar av bondeförbundet, utan fastmera på min förhoppning, att de stora arbetarmassorna i fortsättningen måtte visa prov på en lika stark solidaritetskänsla som hittills. Denna förhoppning har icke svikits. De svenska lantarbetare, skogsarbetare och industriarbetare, vilka i dessa tider nödgats avstå ifrån en löneförhöjning, som skulle givit dem kompensation för den av krisen föranledda prisstegringen, ha i stort sett blivit trogna sin föresats att bära sina offer för det helas väl. Så mycket beklagligare är det då, att en producentgrupp, som har det mycket bättre ställt än arbetarna, åstadkommit den situation, i vilken vi i dag befinna oss. Det hade för den svenska demokratin varit mycket hedrande, om vi icke hade behövt införa den tvångsodlingslag, som nu kommer att beslutas. Det har sagts på något håll —

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.
(Forts.)

jag tror dock inte det skett här i debatten — att lagens antagande skulle innebära ett avsteg från demokratiens principer. Beskyllningen träffar endast den grupp av producenter, som tvingat statsmakterna att antaga lagen. Samtliga prisfrågor ha hittills kunnat lösas i samförståndets tecken med de demokratiska metoder, som baserats på övertygelse och resulterat i sammanjämkningar. Det faller ett drygt ansvar på den grupp, vars ställningstagande förorsakat, att vi inte längre helt kunna lita till förhandlingsvägen. Statsmakterna kunna nu inte göra annat än hålla på respekten för det gemensamma bästa.

Den grupp, som jag tillhör, har icke hyst någon som helst tvekan, då det gällt att stödja det förslag, som här framlagts, trots att denna grupp är väl medveten om, att den väg, som nu beträdes, kan komma att anlitas även i andra fall, då en enskild grupp söker sätta käpp i hjulet. Riksdagen har nu enligt min uppfattning inte något val utan måste följa Kungl. Maj:t och utskottet. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att antagandet av dessa tvångsbestämmelser måtte bli en varning för varje enskild grupp, som kan känna sig benägen att gå för långt i förfäktandet av sina egna intressen. Jag hoppas därjämte, att regeringen i fortsättningen skall visa all nödig fasthet och fullfölja en konsekvent prispolitik på alla områden. Om regeringen eftersträvar detta, så kan den vara förvissad om att ha en stark folkmening bakom sig. Därutöver vill jag uttala en önskan, att betodlarna i Skåne, Västergötland, Östergötland och på Gotland eller annorstädes — ty de äro ju inte alla skåningar — sedan de nu tagit en holmgång med landets regering och riksdag, måtte besinna sitt ansvar och fylla sin plikt beträffande landets försörjning, så att odlingsresultatet kvalitativt och kvantitativt blir tillfredsställande. Under debatten har redan uttalats en förhoppning att det likväl skall bli möjligt att uppnå en frivillig överenskommelse, vilket jag fattar så att betodlarna finge frånträda sitt i dag fattade beslut och antaga det förslag till överenskommelse, som framlagts av regeringen.

Under återopande av vad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Då det tydligen är talmannens och allas vår önskan, att denna debatt icke onödigt skall förlängas, så att kammaren skall nödgas hålla kvällsplenum, har jag lovat att söka begränsa tiden för mitt anförande till tio minuter. Jag skall försöka hålla mitt löfte. Jag anser mig höra förklara, varför jag icke i likhet med flera andra av utskottets ledamöter fallit för frestelsen att reservera mig. Jag erkänner, att jag lika litet som någon annan kommer att bliva glad, om denna lag kommer att träda i tillämpning. Ännu i måndags morse, då det talades om, att denna proposition skulle framläggas, hoppades jag, att det skulle bliva möjligt att undvika framläggandet av en sådan lagstiftning som den nu ifrågavarande. Alla äro vi väl överens om, att vi helst skulle vilja komma ifrån att antaga detta lagförslag. Jag har emellertid icke kunnat ansluta mig till dem, som ansett att propositionens behandling bort uppskjutas. Jag tror nämligen icke, att så värst mycket står att vinna genom ett uppskov. Under utskottsbehandlingen framförde jag den meningen, att man borde avfatta utskottsutlåtandet så att, även sedan propositionen pro forma bifallits, möjlighet till överenskommelse skulle stå öppen. Jag anser, att det är mycket viktigt, att denna möjlighet bevaras. Jordbruksutskottet har kraftigt understrukit, att utskottet helst skulle se, att man lyckas komma till en uppgörelse, så att denna lag icke behövde träda i tillämpning.

Jag skall icke här gå in på prisfrågan. Vice ordföranden i utskottet har redan varit inne på den saken. Statsministern sade, att det erbjudna priset

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

vore icke bara skäligt utan gott. Därmed må nu vara hur som helst. Herr Gustafson i Vimmerby yttrade, att icke heller han var mest intresserad av prisfrågan. Han ansåg det viktigaste vara att undvika antagandet av en tvångslagstiftning. Om en tvångslagstiftning skall genomföras, ansåg han det riktigtast, att den genomföres över hela linjen och icke bara för betodlarnas del. Nu ha vi emellertid ifrån statsrådsbänken fått veta, att det icke är fråga om ett undantagsfall, utan att det är meningen, att, om så skulle erfordras, införa liknande lagar på andra områden.

Det har, som jag redan sagt, för mig varit mycket frestande att ansluta mig till den av herr Mannerskantz m. fl. avgivna reservationen. Man kan ju möjligen hysa en from önskan om att man, genom att uppskjuta propositionens behandling, skall kunna förmå betodlarna att »taga sitt förnuft till fånga». Betodlarna ha ju emellertid haft möjlighet att tala med utskottets ledamöter och att därefter enskilt överlägga om saken. Med ett uppskov synes mig icke längre något stå att vinna.

Herr Gustafson i Vimmerby har visserligen icke yrkat bifall till den från bondeförbundshåll framförda motionen utan i stället avslag på propositionen. Jag tror dock, att det varit mycket olyckligt, att denna motion framlagts. Dess framläggande har varit ägnat att ingiva betodlarna den föreställningen, att de i riksdagen hade stöd av en betydande grupp, vilket troligen försvärat möjligheterna att uppnå en uppgörelse. Det hade varit lyckligare, om man ifrån bondeförbundets sida i samförstånd med sin partiledare hade avstått ifrån att komma fram med detta förslag. Det bästa, som vi hört här i dag, är, enligt min mening, att regeringen är enig. Jordbruksministerns uttalande bör utöva en viss inverkan på dem, som fortfarande tro, att man av ren välvilja skulle vara benägen att ställa sig på betodlarnas sida. Huvudsaken har för mig, såsom jag redan antytt, icke varit prisfrågan, men då det icke kunnat undvikas, att denna proposition lagts fram, och då man nu har att välja mellan regeringens auktoritet och betodlarnas, så känner jag mig tvungen att stödja regeringen. Som saken nu ligger till, kanhända det icke finnes stora utsikter att komma fram till en överenskommelse, så att lagen icke behöver träda i tillämpning, men jag tillåter mig ännu att hoppas att en sådan skall kunna ske.

De, som nu yrka avslag på regeringens proposition, voro i »den gamla goda tiden» mycket intresserade av, att bondeförbundet och majoritetspartiet inom regeringen skulle samverka för att lägga allting tillrätta och i lugn och ro lösa förefallande problem. Det verkar litet egendomligt, att man nu från bondeförbundshåll visar så stor olust att följa de gamla linjerna. Jag har ofta ställt mig kritisk mot bondeförbundets hållning förr i tiden. Jag anser dock, att den samverkan, som ägt rum mellan socialdemokrater och bondeförbundare, haft viss betydelse för åstadkommande av lugn och jämvikt mellan skilda samhällsgrupper. Och en sådan avspänning mellan intressegrupperna borde nu vara mera angelägen än tidigare. Jag skulle vara glad, om man även i fortsättningen kunde undvika strid. Herr Gustafson i Vimmerby uttalade sina bekymmer över, att betodlarnas organisation nu hotade att brytas sönder. Han fick svar ifrån regeringsbänken. Jag tror, att det ligger åtskilligt i departementschefens uttalande, att han hoppades, att de, som stode i spetsen för organisationen, skulle *känna sitt ansvar*. Jag tycker icke, att det är anledning att här demonstrera emot en sådan inställning.

Jag har lovat, att jag icke skulle hålla på i mera än tio minuter. Jag vet icke, om den tiden har gått. Jag skall emellertid nu sluta mitt anförande med att än en gång understryka, att jag inom utskottet allt ifrån början varit mån om, att dörren för underhandlingar skulle hållas öppen. Jag hoppas ännu i denna

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

stund, då jag yrkar bifall till utskottets förslag, att betodlarna själva icke skola slå igen dörren.

Herr Skoglund i Doverstorp: Jag vill, herr talman, ge uttryck åt samma uppfattning som tidigare kommit fram i andra talares anföranden, nämligen att frågan om sockerbetodlingen har kommit i ett läge, som vi måste anse vara långt ifrån önskvärt. För det första måste man konstatera vådan av att det inte är klart beträffande odlingen vid en tidpunkt, då jordbrukarna i Skåne börja göra förberedelser för sådden. För det andra måste man beklaga, att det har uppstått en så hård diskussion omkring denna jordbruksfråga, en diskussion, som tyvärr lätt kan leda till ökade motsättningar mellan producenter och konsumenter och som kanske till sist kommer att medföra svårigheter när vi gå att underhandla med andra vitala jordbruksfrågor. För det tredje har den uteblivna överenskommelsen medfört, att det framlagts ett lagförslag, som vi nog ifrån alla håll ställde oss betänksamma emot, när vi fingo taga del av detsamma. Det är svårt för den, som inte på nära håll har varit med och följt underhandlingarna, att bedöma, huruvida allt gjorts som skäligen kunnat göras för att nå en uppgörelse vid de förhandlingar, som förts mellan statsmakterna och odlarna. Jag vill inte göra något uttalande på den punkten. Regeringen har tydligen ansett sig av skäl, som angivits i propositionen, inte kunna gå längre än den gjort på förhandlingsvägen. Det är i alla händelser en utomordentlig åtgärd, som här föreslås, men det är möjligt att det inte finns någon annan utväg kvar.

Jag förmodar, att regeringen noga övervägt de konsekvenser som en lagstiftning av den beskaffenhet, som föreslagits, kan medföra och också vilka svårigheter som kunna uppstå, när det blir tal om en tvångsodling. Jag läste jordbruksministerns uttalande i propositionen med stort intresse och fann, att han där resonerade just om dessa svårigheter men kom fram till att enligt hans uppfattning synes lagen om tvångsodling vara en framkomlig väg, och han förordar därför denna. Och i dag har jordbruksministern från statsrådsbänken, om än efter en viss kringgående rörelse, dock kommit fram till att han har rekommenderat riksdagen att godtaga propositionen.

Vi leva i en tid, då alldeles särskilda åtgärder måste vidtagas på skilda områden och då vi på ett helt annat sätt än under normala tider måste fordra, att enskilda intressen skola underordna sig statsintresset. Den meningsriktning jag tillhör har städse hävdad, att enskilda gruppers intresse icke får gå före det allmänna bästa, och jag förutsätter att vi även i fortsättningen komma att stå fast vid en sådan uppfattning. Från en sådan utgångspunkt äro vi beredda att medverka till långt gående åtgärder i utomordentliga situationer såvida vi äro övertygade om att de äro nödvändiga för samhällets bästa.

Här har herr Liedberg mycket riktigt i sitt anförande framhållit, att det föreslås en tvångslag, som stadgar både odlings- och arbetsplikt. Vi skogsägare ha sedan år tillbaka fått lära oss att arbeta i skuggan av tvångsåtgärder och kanske under ekonomiska förutsättningar, som äro sämre, ja, i vissa fall säkerligen väsentligt sämre än de betodlarna ha utlovats. I stort sett ha skogsägarna gjort detta utan större klagan. De ha gjort det därför att de varit övertygade om att det måste ske för att vi skola kunna bemästra svårigheterna på bränsleområdet. Jag kan icke gärna tänka mig, att jordbrukarna i de betodlande distrikten i vårt land vilja stå efter i ansvarskänsla för skogsbyggens jordbrukare.

Jag fäste mig vid statsrådet Pehrsson-Bramstorps uttalande, när han framhöll värdet av jordbrukarnas organisationer. För min del instämmer jag gärna

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

och oförbehållsamt i statsrådets uttalande, men jag vill på samma gång framhålla, att jordbruksorganisationerna få inte bli de som ta makten över samhället, utan det måste vara statsmakten, som får ha sista avgörandet när det gäller för folkförsörjningen utomordentligt viktiga frågor.

Det är utan tvekan av stort värde, att dessa jordbruksorganisationer finnas och i så stor utsträckning kunnat ombesörja tillförseln av nödiga livsmedel och göra det på ett sådant sätt, att de verkligen kommit konsumenterna tillgodo. När det gäller att för jordbrukarnas del uppnå skäliga priser och mera ordnade avsättningsförhållanden torde de knappast kunna överskattas. Men jag upprepar, skulle vi en gång råka i det läget, att det blir fråga om vem som får ha sista ordet, då är jag, även om jag tillhör de flesta av jordbrukets ekonomiska organisationer, icke ett ögonblick tvekan på den punkten.

Jag återkommer ännu en gång, herr talman, till vad jag sade när jag började, att den risken kan förefinnas, att om vi få alltför hård motsättning i denna fråga, kan det återverka när vi jordbrukare skola ha våra övriga prisfrågor behandlade, prisfrågor som röra spannmål, mjölk o. s. v. Jag vill vädja till alla, som deltagit i diskussionen om betodlingen: låt oss hålla denna fråga för sig, och låt oss inte när vi resonera om jordbrukspriserna och jordbruksfrågorna i övrigt dra fram allt som förekommit i diskussionen om betorna.

Förutsättningen för att jag skall medverka till en så långt gående fullmaktslag som den vi nu diskutera är för min del, och jag tror även för mina meningsfränders här i kammaren, att Kungl. Maj:t är beredd att lika resolut och energiskt göra sin vilja gällande, när det blir fråga om andra grupper i samhället, och jag har med tillfredsställelse hört statsministerns försäkran att så skall ske. Jag har också hört uttalande från det största partiet här i kammaren, att man har övertänkt och är beredd att taga konsekvenserna av ett beslut sådant som det vi nu stå i begrepp att fatta. Det är under sådana förhållanden som jag, herr talman, inte ansett mig kunna intaga någon annan ställning än att förorda bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vi måste ge regeringen det erkännandet, att den gjort icke ringa ansträngningar för att driva fram uppgörelser av ekonomisk innebörd på olika områden av samhällslivet, uppgörelser som icke ha varit lätta att åstadkomma och oftast mött stort motstånd. Man har dock försökt genomföra dem. När så skett kräver ju konsekvensen att man också måste se till att regeringen har möjlighet att hävda sig på detta speciella område.

Min uppfattning är, att den närmaste framtiden kommer att bjuda på kanske ännu svårare prov än detta, och jag vill framhålla nödvändigheten av att regeringen då också visar sig verkligt hållfast.

Jag nödgas erkänna, herr talman, att vi ha kommit i ett läge, där utsikterna till en frivillig uppgörelse med sockerbetsodlarna äro små, men jag kan ändå inte undgå att uttala den önskan, innan jag slutar, att skulle det ännu finnas någon möjlighet att nå en frivillig uppgörelse, så bör man tillvarataga denna.

Statsministern slutade sitt anförande med att framhålla, att tiderna voro allvarliga. Han har säkerligen alltför rätt i detta, och det känna vi nog allesammans. Vårt land befinner sig i det läget, att var och en måste göra vad han förmår för att vi skola komma över de svårigheter, som hopa sig. Vi få icke driva särmeningar utan tanke på det ansvar, som vilar på oss alla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Janson* i Frändesta, *Wiberg*, *Hagberg* i Malmö, *Olson* i Göteborg, *Sefve*, *Dickson*, *Persson* i Falla, *Larsson*

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

i Karlstad, *Westerdahl, Gezelius, Hansson* i Vännäsby, *Hedlund* i Häste, *Anderson* i Mejstad, *Birke* och *Karlsson* i Granebo.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Det är ju utan tvekan kanske ett historiskt ödesdigert ögonblick, när Sveriges riksdag går att besluta en tvångslag med straffbestämmelser för Sveriges jordbrukare. Jag tror att man har anledning att stanna något ögonblick inför detta och fråga sig: Ha Sveriges jordbrukare gjort sig skyldiga till något som motiverar en sådan lags antagande? Ha Sveriges jordbrukare icke bedrivit sin näring i lojalt ansvar inför land och folk? Jag tror att man måste erkänna, att så har varit fallet.

Vad är då anledningen till att man nu har kommit fram till ett förslag om lagbestämmelser, som inte bara fastställer att man skall producera det och det, utan även att man ålägges att göra det vid äventyr av straffsatser? Tvångsarbete ådömes ju människor, sedan de ha gjort någonting emot samhället skadligt. Vill man göra gällande, att här föreligger ett dylikt fall? Jag bestrider, att så är förhållandet.

Samhällsintresset kräver, sade statsministern, att här vidtagas åtgärder. Vilket är då samhällsintresset? Samhällsintresset i detta fall är att det skapas förutsättningar för produktion i tillräcklig utsträckning, så att svenska folket kan erhålla socker. Är det alldeles säkert, att man medelst lagbestämmelser och viten verkligen skapat garantier för att komma fram till det resultatet? Jag hyser, herr talman, på den punkten stor tvekan. Jag är inte säker på att man stimulerar viljan till lojalitet i detta hänseende. Snarare leder det till motsatsen.

Det är under sådana förhållanden som jag för min del, kanske litet ensam i det här fallet, har den alldeles bestämda uppfattningen, att man vid detta tillfälle måste ha skyldighet att säga ifrån sin mening mot den, som man här deklarerar så allmänt.

Herr **Skoglund** nämnde något om att man kunde befara, att det uppkommer ett motsatsförhållande mellan producent och konsument. Ja, jag tror att han har rätt på denna punkt. Varför behöver man tillgripa en så drastisk åtgärd, därför att man har begärt priser i detta fall som ansetts vara sådana, att man icke kan gå med på dem? Priserna, säger statsministern, äro inte bara skäligen utan de äro goda. Varför kunna inte statsmakterna med de fullmaktslagar, som redan ha lämnats regeringen, statuera exempel på att dessa priser äro orimliga? Det finns ju förfogandelag, det finns lag om arbetsplikt. Går det inte att visa härmed, att dessa priser äro av sådan art?

När man här i debatten har reklamerat om sitt ansvar — det gjorde herr **Vougt** — så tror jag, att om vi vilja en liten smula var för sig rannsaka, vilken grupp i samhället, som visat den största ansvarskänslan, komma jordbrukarna i det fallet icke i sista rummet.

Statsministern deklarerade manligt, att han förstod visserligen att det är kännbart för dem, som det närmast kommer att drabba, men han förklarade kategoriskt, att det kommer att gå likadant för vilken grupp, som skulle uppträda så att den komme så att säga i konflikt med samhällsintresset. Jag undrar, om samvetet har varit lika känsligt alltid och om man inte tidigare kunnat komma fram till den reflexionen, huruvida inte samhällsintresset förut på andra områden har motiverat ett ingripande. Men det är ju så med oss människor att vårt hjärta ligger närmare i det ena än i det andra fallet. Vi bedöma det olika, och jag medger villigt, som statsministern också säger, att vi, som särskilt drabbas, känna det hårdare. Men det kan inträffa en annan situation. Låt oss tänka oss den möjligheten, att det gällt en annan grupp,

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

som stode närmare dem som ha majoritet här i riksdagen. Tro herrarna att man då lika frankt från regeringsbanken hade deklarerat på det sättet? Förutsättningarna kanske hade bedömts annorlunda då än man nu gör. Jag för min personliga del, och jag tror jag kan säga den grupp jag tillhör, har så starka betänkligheter på grund av orättfärdigheten i en lagbestämmelse av dylik art, att vi icke kunna medverka till denna lags tillkomst.

Jag har, herr talman, velat säga detta. Jag vet, att det är en ropandes röst i öknen, men det är skäl i att även sådana finnas. Det kan tänkas, att det kommer en tid, då man kommer underfund med, att det beslut, som i dag fattas, inte är det lyckligaste som kunde ha kommit till stånd. Jag tror det hade varit lyckligt, om man visat litet mera tillmötesgående från olika sidor och undvikit att tillgripa så drakoniska åtgärder som denna lag innebär.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby avgivna reservationen.

Herr *Pettersson* i Norregård instämde häruti.

Herr **Falk**: Herr talman! Jag får erkänna, att jag i det allra längsta hyst förhoppning om att antagandet av denna lag skulle befinnas obehövligt. Då så inte är fallet är det med onda aningar inför framtiden, som man betraktar dagens situation.

När kriget i Europa med allt det elände, som det medför för länder och folk, var ett faktum, så samlades vi här i Sverige från hög och låg om parollen, att vi skulle till det yttersta av våra krafter värna vår frihet och vårt oberoende, och de bördor och offer, som därför krävdes, skulle bäras av alla, ja, vi skulle till och med bära varandras bördor. Ett lysande föredöme, hur denna paroll kunnat omsättas i det praktiska livet, utgör hela den fackligt organiserade arbetarvärlden. Vi ha i medvetandet om de värden, som stå på spel, och de offer, som måste bäras, godkänt löneavtal, som inte tillnärmelsevis täcka de ökade levnadskostnaderna. Omkring parollen samlades praktiskt taget svenska folket enhälligt. Det samlades omkring den med hänförelse.

Det finns tyvärr i dag grupper, som man kan konstatera inte tagit innebörden av denna paroll på allvar. Jag beklagar, att ibland dessa grupper måste jag för min del också räkna jordbrukarna och då speciellt betodlarna. Ingen kan förneka och alla äro vi medvetna om, att betodlingen är den odling, som har bäst lönat sig av jordbrukets olika produkter. Det bestrides inte heller att det pris, som regeringen har bjudit, mer än väl täcker de ökade kostnaderna och försätter sålunda betodlingen i ännu gynnsammare ställning än tidigare gentemot annan produktion. Det är för mig ett ytterst beklagligt faktum, att inställningen till samhällsproblemen hos den grupp, som står bakom dessa intressen, tagit sig sådana uttryck som i detta fall har skett. För min personliga del går jag så långt att jag ifrågasätter, om dessa personer, som stå bakom denna aktion från betodlarna, äro av den resning och det virke, att de äro värdiga det ärofulla uppdraget att bruka den svenska jorden.

I medvetandet om att regeringen har gått så långt som den rimligtvis kan gå och att den bjudit ett pris, som är mer än det nödvändiga, yrkar jag bifall till utskottsulåtandet.

Med herr Falk förenade sig herr *Holm*.

Herr **Eriksson** i Sandby: Herr talman! Jag har icke någon gentemot utskottets uppfattning avvikande mening i denna fråga. Jag anser, att lagförslaget i nuvarande läge är ofrånkomligt, och jag har också som representant för

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

svenska lantarbetareförbundet ansett det föreliggande anledning att deklarerat vår bestämda uppfattning om att det bud, som regeringen har givit, har varit av den art, att våra betodlare under alla förhållanden bort kunna acceptera detsamma.

Jag har emellertid begärt ordet för att belysa den dubbelbottnade moral, som vissa i dessa förhandlingar medagerande herrar tyckas vara begåvade med. Jag vill då först påminna om utgångsläget, när vi i svenska lantarbetareförbundet vid årsskiftet begärde förhandlingar med arbetsgivareföreningen om nytt avtal för våra betarbetare och hurusom vi då framlade ett mycket moderat avtalsförslag, baserat på ett betpris *understigande 4 kronor per deciton*. Förslaget möttes av ett mycket kompakt motstånd, och arbetsgivareföreningen sökte vid förhandlingarnas början att pressa avtalet nedåt under fjolårets läge. Efter flera dagars överläggningar strandade förhandlingarna, som fördes mellan respektive parter, varefter förlikningsman tillkallades. Efter ytterligare flera dagars förhandlingar måste vi tyvärr konstatera, att uppgörelse ändå inte kunde nås. Regeringen måste då ingripa med en särskild förlikningskommission, som slutligen lyckades pressa fram ett avtal, som vi tvingades att acceptera och som gav ungefär 16 å 17 procents förhöjning på betarbetarlönerna.

Nu ha ju emellertid betodlarna förhandlat sig till 4 kronor 10 öre per deciton, och då komma herrarna i R. L. F. och kasta fram ett förslag, innebärande ytterligare 20 öre per kilogram, varav 10 öre skulle gå till betodlarna och 10 öre till arbetarna. Man har i R. L. F.-tidningen för gårdagen givit detta förslag en sådan motivering, att jag finner anledning att läsa upp densamma för ett bevarande i riksdagens protokoll. Man säger bl. a.: »Vid avgivandet av detta förslag har förbundet utgått ifrån, att det torde vara ett faktum att man icke under nuvarande förhållanden i tillräcklig grad kan uppbringa arbetskraft för betornas skötsel till det prisläge som fastställts i avtalet. Man var nämligen redan under föregående år nödsakad att *överskrida detta prisläge*. Under dagens förhållanden måste det givetvis också anses motiverat att tillerkänna arbetarparten ett löneläge, som verkar i den riktningen att arbetarna själva ha anledning att känna sig intresserade av att delta i arbetet.» Här har man sålunda från R. L. F:s sida klart sagt ifrån, att lönerna i det avtal, som efter veckolånga förhandlingar av medlingskommissionen frampressats, ligga *lägre* än de löner, som man under fjolåret tillämpat för betarbetarna. »I dagens läge» har man också kommit underfund med att det är motiverat, att arbetarna få sin andel vid en höjning av priserna. Visserligen är det ju bättre att vakna upp sent än aldrig och få en dylik situation klar för sig, men det finns i anslutning till den citerade motiveringen anledning att ställa frågan, vilket förändrat läge det är, som inträtt, sedan förhandlingarna i slutet av februari slutfördes mellan lantarbetareföreningen och vår organisation.

När man nu emellertid vet, att en del av herrarna i Riksförbundet Landsbygds Folk, som nu plötsligt gjort denna upptäckt, äro identiska med en del herrar i lantarbetareföreningen, vilka frenetiskt hållit igen, när det gällt att göra upp detta avtal med vårt förbund, har man anledning fråga sig, vad meningen är med den komedi, som man spelar här. Jag vågar beteckna hela R. L. F:s aktion som ren humbug och ställer den frågan till herrarnas representanter i denna kammare: varför framförde icke R. L. F. denna propos till lantarbetareföreningen vid den tidpunkt, då vi förhandlade om avtal? Med den pondus herrarna inom R. L. F. ha skulle detta säkerligen ha kunnat gynnsamt påverka de förhandlingar, som fördes. »Under dagens förhållanden» — om jag nu skall citera R. L. F.-tidningen — ha vi emellertid för vår del

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbeter.

(Forts.)

icke anledning att tacka för de nådesmulor man från R. L. F:s sida vill kasta åt oss. För att använda ett gammalt uttryck skulle jag vilja säga, att vi »känna igen sillen, även om den kommer i kapprock». Jag hoppas emellertid, att herrarnas inställning skall vara densamma som nu även nästa gång, när vi träffas vid förhandlingsbordet för att göra upp avtal för våra betarbetare.

Jag vill slutligen på mitt förbunds vägnar göra den deklARATIONEN, att ju förr herrarna inom R. L. F. få klart för sig, att vi inom lantarbetareförbundet fortfarande förbehålla oss rätten att på vanligt sätt genom avtalsunderhandlingar reglera förhållandena för betarbetarna, desto bättre är det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Julita och *Andersson* i Surahammar.

Herr **Liedberg** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik med anledning av ett yttrande av herr Eriksson i Sandby. Jag hoppas, att det icke var menat som det lät. Han påstod, om jag förstod honom rätt, att det vid de tilländalupna förhandlingarna om arbetsavtal för betarbetarna funnits vissa personer eller arbetsgivare med dubbelbottnad moral. Jag hoppas, att han icke menade de delegater, som för svenska lantarbetareföreningen deltog i förhandlingarna. Herr Eriksson säger nu, att han icke menade dem, och det gläder mig. Det trodde jag icke heller. Jag vill till yttermera visso och för missförstånds undvikande säga, att Svenska lantarbetareföreningen och dess underorganisation har intet samröre med R. L. F.

Vidare påstod herr Eriksson, att man från arbetsgivarehåll hade sökt trycka ned priserna under förra årets. Det är ett rent misstag från herr Erikssons sida. Det var icke fallet. *Tvärtom* kan jag upplysa om att lönedivergenserna voro ovanligt små redan från början och att arbetarparten fick så gott som allt vad som från det hållet begärdes. Svårigheterna att komma fram till avtal lågo på ett annat område. De rörde vissa bestämmelser om arbetets utförande. Till belysande av själva löneläget vill jag nämna, att medan förra årets arbetsavtal innebar en höjning av lönerna med cirka 9 % i jämförelse med året dessförinnan, företedde lönerna i årets avtal cirka 16 % höjning gentemot föregående år. Jag vill bara nämna detta för att icke det skall vara något missförstånd oss emellan i det avseendet.

Herr **Eriksson** i Sandby, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag försökte ganska tydligt i mitt förra anförande göra åtskillnad mellan lantarbetareföreningen och R. L. F. Jag sade — och det står jag fortfarande för, herr Liedberg — att en hel del av de herrar inom R. L. F., som nu kastat fram detta medlingsförslag, tillhöra också lantarbetareföreningen och ha varit med och ryckt i trådarna, när det gällt den uppgörelse jag syftade på.

Jag vill i anledning av herr Liedbergs replik tillägga, att det förslag, som från lantarbetareföreningen framställdes till vår organisation, var av den art, att även om det icke innebar en direkt nedpressning av *kontantlönerna*, hade det på grund av förslaget om kvantitetstillägg och smutsprocent medfört en försämring för betarbetarna, om det hade antagits.

Herr **Liedberg** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag har ingen som helst anledning att bestrida de uppgifter, som herr Eriks-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

son nu lämnat för att klargöra, vad han menade tidigare med oss och R. L. F. Jag vill samtidigt uttala den reflexionen, att en så stor organisation som en lantarbetsgivareförening kan hysa många medlemmar med skilda uppfattningar. När man bedömer organisationernas ömsesidiga ställningstagande, får man emellertid hålla sig till dem som *företräda* organisationerna. Därom äro vi väl ense!

Härefter yttrade:

Herr **Lundberg** i Uppsala: Herr talman! Jag måste erkänna, att när vi nu gå att antaga tvångslagen, gör man det icke med någon känsla av glädje. Men vi befinna oss ju i den situationen, att en mindre grupp av jordbrukare har den uppfattningen, att den har rätt att intaga en särställning gentemot andra folkgrupper inom det svenska folkhushållet. Vederbörande synas vara av den uppfattningen, att jordbruket nu skulle ha en sorts rätt att låta sina utöware utnyttja den svåra tid vi leva i för att öka sina inkomster.

Jag vill erinra om, att de svårigheter, som vi nu ha att dragas med, orsakas av dels avspärrningen genom kriget, dels de offer, som utan vår förskyllan påtvingas oss genom försvarsutgifterna. Vi ha varit eniga om, att vi måste söka utbygga vår försvarsberedskap till det yttersta. Och då vi söka göra vårt bästa i en svår situation, måste vi väl ändå ha rätt att kräva, att varje folkgrupp, som förklarar sig vilja göra detta, även skall taga på sig de ekonomiska offer, som det nuvarande läget kräver.

Den svenska arbetarklassen och den svenska industrien ha fått vidkännas inskränkningar i ekonomiskt avseende, och de ha icke undandragit sig de offer, som landets läge krävt. Den svenska fackföreningsrörelsen har visat mognad och vilja att påtaga sig sin del av dagens svårigheter genom att icke kräva full kompensation för dyrtiden, och detta, trots att man måste säga sig, att arbetarna ändock är den folkgrupp, som ha det svårast, när det gäller att inskränka sina utgifter. När arbetarna gingo med på detta krav att försöka anpassa sig efter tiden, gjorde de det i den känslan, att det var nödvändigt, och de togo för givet, att samma hänsyn skulle visas även från andra folkgruppers sida. Jag behöver väl icke erinra om att i vår prissättningspolitik bör man ha detta i åtanke, så att icke arbetare, folkpensionärer och kanske icke minst den svenska industrien påtvingas tyngre offer än som är nödvändigt genom att andra folkgrupper icke förstå sin uppgift.

I nuvarande situation och när man talar om svårigheterna för organisationerna att hävda sig har jag tyckt mig lägga märke till, att då det gäller betodlarna har samma mentalitet kommit till synes, som givits till känna i jordbrukarnas fackliga organ, där det heter: »Frågan härutinnan är icke den, huruvida svenska folket har råd att betala de av jordbrukarna äskade priserna, utan den, om svenska folket har råd att låta bli att nu betala dessa priser.» I samma artikel säger man: »Nu orka konsumenterna av alla tecken att döma bära den tunga, som prisfördyringen kommer att innebära. De kunna nämligen avvisa sådana behov, som äro inriktade på annat än livsförnödenheter.» Man har en känsla av att betodlarnas krav icke äro baserade på ekonomiskt berättigade kalkyler, utan att det är vetskapen om att landet är i ett svårt läge i försörjningsavseende, som gör att de tro sig kunna framtvunga nästan vad som helst. Jag vill erinra om att den priskalkyl, som man kommit till, visar en hel del brister. Visserligen heter det i gårdagens RLF-tidning, att man hade »väntat sig, att en av praktiskt jordbruksfolk framlagd driftskalkyl skulle respekteras, ja, man hade rent av fordrat detsamma», men när man be-

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

tänker, att betodlarnas kalkyl började med 6 kronor och gick ned till 4 kronor 30 öre, måste man fatta det hela som en auktion och ingenting annat.

Då jag sökt taga ställning till lagen om odlingsplikt har jag sagt mig, att det icke endast är priset på betorna, som är avgörande, utan jordbrukets prispolitik överhuvud taget. Jag ser saken icke endast ur konsumentintressesynpunkt utan även ur synpunkten av jordbruksnäringens framtid, och jag tror, att klyftan mellan större och mindre jordbrukare kommer att vidgas. Samtidigt vill jag fråga: är det meningen att genom att gå in på en sådan väg som betodlarna nu vilja tvinga oss in på söka framskapa en inflation? Och kan det ligga i jordbrukarnas intresse att vara med därom? Alla äro vi väl ense om att varje närings- och yrkesidkare har rätt till en draglig utkomst. Men arbetarna liksom olika närings- och yrkesgrupper ha även rätt att kräva hänsyn, när de själva taga hänsyn. Att jordbrukarna skola tillerkännas en inkomst jämbördig med andra folkgruppers är det ingen som vill bestrida, och lagens syfte är ju icke heller att skapa en undantagsställning för jordbrukarna i det avseendet. Viljan att låta jordbruket få sin beskärda del har givits till känna icke minst från arbetarnas sida. Men här gäller det nu att i en svår situation avpassa utgifterna på ett lämpligt sätt. Skulle staten föra en prispolitik sådan som den man från betodlarhåll vill slå in på, vore det icke endast inflationen och dess följder för jordbruket, som man kunde befara. Man gör sig även den frågan: om jordbrukspriserna stiga, jordvärdet och priserna på djurbesättningarna likaså, vilken prispolitik skall man i framtiden föra, när det blir normala tider? Skall man då ha en prispolitik, anpassad efter de ökade jordvärdena eller efter de normala? I det avseendet vill jag ge uttryck åt den uppfattningen, att i nuvarande situation bör man söka anpassa sina krav så, att priser icke frampressas, som äro oberättigade.

Jag är förvissad om, att det framtida läget för det svenska jordbruket skall kunna göra det möjligt för dess organisationer att hävda sig. Men vi ha anledning att klart och tydligt säga ifrån, att varje organisation, som skall kunna hävda sig, måste bygga på bärkraftiga principer och lära sig att taga hänsyn till icke bara den egna gruppens intressen utan även andra grupper.

Om man skulle slå in på den väg, som man nu tänkt sig från betodlarhåll, tror jag, att vi skulle råka i en kritisk situation. Våra järnbruksarbetare fingo förra året taga ett ganska dåligt avtal med hänsyn till marknadsläget, men man gjorde det i känslan av att man ville göra sitt.

Det heter här, att ett tillmötesgående av betodlarnas krav endast skulle göra något öres prisförhöjning per kilogram socker. Ja, nu gäller det något öre, men jag är övertygad om att får saken ha sin gång sättas krafter i rörelse inom det ekonomiska livet, som gör det omöjligt för oss att bemästra svårigheterna och som leda till inflation.

Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk längre utan vill sluta med att säga, att jag fattar lagen såsom en försvarsåtgärd i en hård tid. Jag är av den uppfattningen, att det vore önskvärt, om man kunde få betodlarna att inse, att även deras offer krävs i nuvarande situation — om man nu kan tala om offer. Då kunde vi kanske skiljas åt efter denna debatt i förhoppning att denna försvarsåtgärd skall slippa sättas i funktion. Det kan dock endast ske genom att betodlarna även förstå andra folkgruppers intressen.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Hur ens inställning till sockerbetsfrågan än är så måste man ju ändå konstatera, att skillnaden mellan regeringens och betodlarnas förslag belöper sig till endast 20 öre. Med tanke på

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

denna proportion torde det knappast anses orimligt att man på jordbrukarhåll tycker, att en tvångsåtgärd sådan som den här föreslagna ställer sig alltför drastisk. Detta är det enda jag skulle vilja säga i själva sakfrågan.

I statsministerns starka anförande kunde vi notera statsledningens syn på frågan. Jag ställer mig emellertid en smula undrande inför en enda liten passus i statsministerns anförande, som jag frågar mig om den kunde anses fullt riktig i det sammanhang den förekom. Herr statsministern nämnde sålunda, och det var kanske en av de enligt hans mening tyngst vägande synpunkterna på hela denna fråga, att när arbetarna tidigare fått slå av på sina anspråk på full kompensation för de ökade levnadskostnaderna, så borde andra befolkningsgrupper få ställa sig på samma plan. Detta är givetvis så riktigt som det är sagt, men man kan väl ändå fråga sig, om det så där utan vidare går att jämföra en lönearbetares och en betodlares inkomster. Ty man får väl ändå säga, att lönearbetaren, vare sig han är anställd här eller där, rör sig med sin inkomst hur han vill och så att säga har en viss möjlighet att kunna ordna sina levnadskostnader, även om de stiga. Men hur ställer det sig i det andra fallet, för betodlaren? Ja, hur man än ser saken så är betodlingen där den förekommer, nere i Skåne eller eventuellt på andra ställen i vårt land, endast en del av driften. Kan man då icke sätta sig in i det förhållandet, att en jordbrukare i fråga om sin sammanlagda inkomst till syvende och sist kan få vidkännas en viss inkomstminskning, så att både den större jordbrukaren och den mindre, kanske icke minst den senare, få göra inskränkningar i sina levnadsvanor. För min ringa del tycker jag, att herr statsministerns jämförelse haltar en liten smula.

Herr statsministern nämnde i fortsättningen tämligen tydligt en sak, som senare också av andra understrukits, nämligen att en av orsakerna till denna tvångsåtgärd skulle vara den, att man så att säga framdeles vill bromsa eventuella strävanden på annat håll att ställa ökade anspråk på höjda inkomster. Det kan ju ligga något i detta och måhända anser man det för det psykologiskt rätta ögonblicket just nu att gå in för en sådan förebyggande åtgärd i det här avseendet. Även om denna synpunkt varit det härvidlag avgörande får man väl ändå lov att säga, att det är nästan en aning synd om den grupp, som först drabbas av en sådan lagstiftning. Från skilda håll och icke minst från regeringen har framhållits, att det icke är med något vidare glatt hjärta som en sådan lagbestämmelse föres fram här i riksdagen. Ingen tvivlar givetvis på den saken, icke heller vi jordbrukare. Men man kan nog med tanke på de psykologiska faktorerna befara, att verkningarna av en sådan skarp tvångsbestämmelse icke komma att bli så vidare gynnsamma. Litet till mans vilja vi ju dock alla så långt det är möjligt känna oss som fria medborgare i vår yrkesutövning. Därvidlag står ju som bekant svensken icke andra folk efter. Fastmera är han kanske än mer än andra markerat självständig. Man kan därför mycket väl befara, även om vi hoppas att så icke skall bli fallet, att detta beslut kan komma att verka ogynnsamt eller negativt för sockerproduktionen som sådan.

Herr Vougt nämnde bl. a., att betodlarna och deras ledning ådragit sig ett drygt ansvar i detta fall. Ja, det kan vara mycket möjligt att de icke skött förhandlingarna på bästa sätt och att de även så att säga i finalen icke uppträtt på det lämpligaste sättet. Detta är som sagt mycket möjligt och måhända även troligt. Men man kan också fråga sig, i synnerhet sedan man läst vad en del av tidningspressen skrivit under de senaste dagarna, sedan denna fråga blev så högaktuell, om pressen också känt sitt ansvar helt och fullt. Kan det manne icke tänkas, att när i pressen skrivs saker, som rikta sig mot en viss

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

(Forts.)

grupp av medborgare och detta icke sker på ett allt för mjukt sätt, det hela kan leda till konsekvenser, som måhända icke äro önskvärda? Ansvarskänsla bör alltså finnas även på det hållet, herr Vougt!

Till sist skulle jag vilja säga, att när man tar del av detta förslag, som riksdagen nu står i begrepp att fatta beslut om — ett beslut, som ju icke kan gå i mer än en riktning — så är det med ett visst vemod man tänker tillbaka i tiden, t. ex. till världskriget och de krisåtgärder som då vidtogos och hur svenska folket mottogo dem. Vi hade ju en regering då också, som så gott den förstod, skulle jag tro, och så långt resurserna räckte, försökte att genom regleringsåtgärder göra det bästa möjliga för folket i den situation som då förelåg. Vår regering av i dag — vi behöva icke tvivla på den saken ett enda ögonblick — är ju inne på samma åtgärder i stort sett, och vi få väl alla säga, vare sig vi äro jordbrukare eller annat, att hittills har den lyckats väsentligt mycket bättre än man från början kunde våga förutsätta. Jag vill emellertid tillägga, att det väl icke är bara regeringens och statsledningens förtjänst att vi så pass bra hittills lyckats och i fortsättningen också ha vissa förutsättningar att kunna lyckas i det avseendet. Man torde nog kunna säga, att svenska folket i dag gör insatser som vittna om ansvarskänsla. Vi se hur man finner sig tillrätta i det ena fallet efter det andra. Varor och förnödenheter ta slut, men ersättningsmedel anskaffas. Bensinen tog slut och därmed användandet av bilar. På tämligen kort tid rättade sig svenska folket och den industri, som hade möjlighet att anskaffa transportmedel, efter dessa nya förhållanden, och för dagen har bilismen fått en omfattning, som nästan håller på att växa statsledningen över huvudet igen. På liknande sätt är det med jordbrukarna och livsmedelsförsörjningen. Nog får man väl säga, att svenska folket i våra dagar har mycket stor förmåga att göra det bästa möjliga av ett besvärligt läge och att det följaktligen inte bara är regeringens förtjänst att resultatet blivit gott, utan att det är regering och folk, som med samfälliga ansträngningar lyckats nå detta resultat.

När man bedömer den nu föreliggande situationen kan man också komma ihåg, att vid tiden för förra världskriget hade den politiska riktning, som numera bildar majoritet i regeringen, i åtskilliga avseenden en helt annan inställning än den då ansvariga regeringen. Jag vill inte här rikta något klander åt något håll, men jag menar, att man bör akta sig för alltför drastiska åtgärder, alltför skarpa och bryska ord, vare sig här i riksdagen eller i pressen eller i det dagliga livet. Jag tror att vi må bäst av att hjälpas åt och gå varandra till mötes.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid utskottsutlåtandet av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Persson i Stockholm: Herr talman! Hans excellens statsministern drog i sitt tal upp en parallell. Han pekade å ena sidan på ramavtalet, alltså det avtal varigenom arbetarnas levnadsstandard sänkes i rasande tempo, allteftersom dyrtiden ökar. Statsministern var för övrigt visst offer för ett missförstånd i samband med detta ramavtal, enär han talade om det såsom ett avtal som arbetarna accepterat. Som bekant ha arbetarna icke givits tillfälle vare sig att acceptera eller förkasta detta avtal. — Statsministern pekade sålunda å ena sidan på detta ramavtal. Å andra sidan hänvisade han till regeringens bud till betodlarna, vilket erbjudande han karakteriserade på följande sätt. Regeringen, har sträckt sig inte bara till vad som är rimligt, utan längre.

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

Vad man förmått fackförbundens ledningar att godtaga vid antagandet av ramavtalet, kan emellertid inte jämföras med vad man erbjudit betodlarna, därför att i det första fallet har man orimligt nedpressat arbetarnas levnadsstandard, under det att man i sistnämnda fall har, enligt statsministerns egna ord, sträckt sig längre än vad som är rimligt, alltså till ekonomiska fördelar för betodlarna. Detta betyder, trots den lag riksdagen nu är beredd att antaga, att betodlarna tillåtits att berika sig på krisen och det nödläge denna skapat bland de stora massorna. Skillnaden mellan vad regeringen ursprungligen ansåg skäligt och vad den nu bjuder, utgör, om man räknar med hela betskörden, inte mindre än 7.5 miljoner kronor. Alltså utöver vad regeringen har ansett rimligt har man erbjudit betodlarna 7.5 miljoner kronor, och vad man sålunda erbjudit betodlarna ändras ju inte av att denna lag antages. Jämför man det nu erbjudna priset med vad som betalades för förra årets skörd, kommer den nya betskörden att merbetalas med 18.5 miljoner kronor. Hade betodlarnas ursprungliga krav godtagits, skulle merbetalningen ha blivit inte mindre än 40 miljoner kronor.

När det ligger till på detta sätt, kan icke ett försök att dra en parallell mellan nedpressandet av arbetarnas levnadsstandard och det erbjudande man gjort betodlarna på något sätt accepteras. Däremot utgör det inträffade ett lärorikt exempel på den mentalitet, som råder i de kretsar, dit de tongivande betodlarna höra. Det återstår nog åtskilligt för hans excellens statsministern, innan hans önskemål om, hur människorna skola förhålla sig under kriser och i svåra tider, kommer att omfattas av betodlarna, nämligen det önskemål, som statsministern uttryckte i följande ord: olika grupper måste vara beredda att taga sin andel av bördorna i form av sänkt levnadsstandard.

Betodlarna begärde från början 5:25 kronor, men ha nu stannat vid 4:30 kronor per deciton. Regeringen ansåg ursprungligen ett pris av 3:70 kronor per deciton skäligt. I dessa siffror ligger så att säga beviset för att betodlarna, storföretagarna på jordbrukets område, äro beredda att oblygt söka ockra på sitt eget lands nödläge. Det borde väl ändå vara en tankeställare för alla dem, som bruka söka landsskadliga element inom helt andra kretsar än var dessa betodlare äro att söka.

Till sist vill jag framhålla, att det under diskussionen här gång efter annan kommit till uttryck, att man framdeles ämnar använda den tvångslagstiftning, som man nu avser att genomföra för betodlarnas del, såsom ett argument för åtgärder mot arbetarna. Det framkom alldeles särskilt tydligt i högermannen herr Skoglunds anförande. Han talade om, hurusom man hoppades att där-est regeringen skulle använda sig av denna lag, samma förfaringsätt skulle tillämpas mot andra grupper. Ja, i den mån det skulle vara fråga om grupper, som söka berika sig i kraft av krisens svårigheter och på bekostnad av de breda massornas bröd, då är jag ense med herr Skoglund om att regeringen bör ingripa. Men man kan inte åberopa den lag man stiftat mot betodlarnas sabotage i fråga om försörjningen av folket med socker såsom skäl för att exempelvis tjänstepliktslagen skall tillämpas mot arbetarna, när dessa, såsom säkert kommer att ske inom en mycket snar framtid, känna sig tvingade att kämpa för sitt bröd. Sådana jämförelser och argument äro fullständigt ohållbara.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen tillsporde kamraren, om densamma vore beredd att nu företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende till avgörande.

Lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.
(Forts.)

Herr talmannen, som fann denna fråga vara med ja besvarad, framställde därefter propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Svensson i Grönvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herrar Tjällgren och Gustafson i Vimmerby avgivna, vid utlåandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Svensson i Grönvik, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 174 ja och 21 nej, varjämte en ledamot av kammaren avstod från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **förste vice talmannen**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte jämlikt § 55 riksdagsordningen med hänsyn till infallande helg medgiva utsträckning av tiden för väckande av motioner i anledning av de i dag avlämnade propositionerna till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Herr *Gustafsson* i Bogla avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående värn-tjänstutbildning för skolungdom.

Denna motion remitterades genast till statsutskottet.

§ 10.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 157, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående skyldighet att i vissa fall verkställa odling av sockerbetor.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.29 e. m.

In fidem
Sune Norrman.